

ΧΡΗΜ.Ε.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

**«ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΥΦΕΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 2008-2012. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ
ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ»**

Φοιτήτρια: Αλεξοπούλου Δήμητρα

Επιβλέπων Καθηγητής: Λυγγίτσος Αλέξανδρος

**Καλαμάτα
Νοέμβριος 2012**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι αντιμέτωπο με μια σημαντική κρίση, η οποία έγινε ορατή το Σεπτέμβρη του 2008 μετά την κατάρρευση, τις συγχωνεύσεις και τις κρατικοποιήσεις μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Μερικά από τα αίτια που προκάλεσαν την παγκόσμια κρίση είναι η υπερβολική χρήση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων, η μεγάλη χρήση δανειακών κεφαλαίων, η πλημμελής διαβάθμιση του πιστοληπτικού κινδύνου ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης, κ.ά.

Πολλοί θεωρούν ότι η Ελλάδα βιώνει μια οικονομική κρίση αντίστοιχη με αυτήν που αντιμετώπισε η Αργεντινή στο πρόσφατο παρελθόν. Ωστόσο, η Αργεντινή και η Ελλάδα αφορούν δύο διαφορετικές περιπτώσεις για αρκετούς λόγους, όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι η Ελλάδα συμμετέχει στην Ευρωζώνη και έχει ως νόμισμα το «σκληρό» ευρώ, σε αντίθεση με την Αργεντινή η οποία κατείχε το πέσο που αποτελούσε μια ανίσχυρη συναλλαγματική ισοτιμία.

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζονται οι πιο σημαντικές παγκόσμιες κρίσεις που έλαβαν χώρα, όπως η χρηματιστηριακή κρίση του 1929, οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 καθώς και η οικονομική κρίση που αντιμετώπισε η Αργεντινή. Επίσης, καταγράφονται οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου καθώς και τα διάφορα προγράμματα δανεισμού που εφαρμόζει. Επιπρόσθετα, μελετάται η σημερινή οικονομική κρίση που βιώνει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και κυρίως οι επιπτώσεις της κρίσης αυτής στην ελληνική οικονομία, παρέχοντας παράλληλα ορισμένες προτάσεις για έξοδο από την κρίση.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επόπτη και επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Αλέξανδρο Λυγγίτσο, τόσο για την ουσιαστική διάθεση συνεργασίας που επέδειξε, όσο και για την έμπρακτη υποστήριξη που μου παρείχε για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ τους γονείς μου που στάθηκαν στο πλάι μου, δίνοντάς μου δύναμη για να ολοκληρώσω με επιτυχία τις σπουδές μου στο ΑΤΕΙ Καλαμάτας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	ii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iii
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	v
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	v
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο.....	3
ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ	3
1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	3
1.2 ΜΟΡΦΕΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	3
1.2 Ο ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	4
1.3 Η ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929	5
1.4 ΟΙ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1970.....	7
1.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο.....	10
ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ.....	10
2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΝΤ	10
2.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ.....	10
2.3 ΤΡΟΠΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ.....	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	15
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	15
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	15
3.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	16
3.3 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	18
3.4 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	20
3.5 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ	22
3.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	23
3.7 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	31
3.8 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ & ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	36
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	44
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	45
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	45
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	50

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1: Η Φτώχεια σε αριθμούς για το έτος 2010	26
Πίνακας 3.2: Σύνολο Χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης για την περίοδο 1997-2011 (σε εκατομμύρια ευρώ).....	32
Πίνακας 3.3: Σύνολο Χρέους των Κεντρικών Κυβερνήσεων για την περίοδο 2008-2011 και εκτιμήσεις για τα έτη 2012-2013 (σε ποσοστό επί του ΑΕΠ).....	33
Πίνακας 4.1: Εμπορικό ισοζύγιο και εξωτερικός δανεισμός της Ελλάδας.....	36
Πίνακας 4.2: Δαπάνες & Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ (2002 – 2006)	38
Πίνακας Παραρτήματος 1: Επιλεγμένες Οικονομίες: Πραγματικό ΑΕΠ, Δείκτης Καταναλωτών, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Ανεργία (Ετήσια Ποσοστά)..	51
Πίνακας Παραρτήματος 2: Σύνθεση και εξέλιξη δημόσιου χρέους (σε εκατ. ευρώ)..	52
Πίνακας Παραρτήματος 3: Δείκτης Οικονομικής Δυσπραγίας για την Ελλάδα και Συνιστώσες του	53

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 3.1: Παιδική φτώχεια στην Ευρώπη για το έτος 2010	27
Εικόνα 3.2: Ποσοστό φτώχειας Ελλάδας, ΕΕ-15 και ΕΕ-27 για την περίοδο 1994-2009 (έρευνες 1995-2010).....	28
Εικόνα 3.3: Οι περισσότερο εκτεθειμένες χώρες στο ελληνικό χρέος	34
Εικόνα Παραρτήματος 1: Ποσοστά ανεργίας προσαρμοσμένα με την εποχικότητα, Αύγουστος 2012.....	55
Εικόνα Παραρτήματος 2: Ποσοστά ανεργίας για την περίοδο 2000-2011	56

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1.1: Κύκλος ζωής μιας κρίσης.....	4
Σχήμα 3.1: οι φάσεις του οικονομικού κύκλου	16
Σχήμα 3.2: Αγοραστική δύναμη μέσω αποδοχών ανά μισθωτό, σε σταθερές τιμές 1995, 1995-2012, ετήσιες % μεταβολές και δείκτης 1995=100	30

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση δημιουργείται από προβλήματα τα οποία υπάρχουν στο ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας και ασκεί πιέσεις στο νόμισμά της, μείωση στην καταναλωτική ζήτηση και στις επενδύσεις, οι οποίες οδηγούν σε αύξηση της ανεργίας καθώς και πτώση των εισοδημάτων, η οποία πτώση μπορεί να επιφέρει νέα πτώση στην καταναλωτική ζήτηση και συνεχίζεται ένας φαύλος κύκλος.

Στην Ελλάδα η οικονομική κρίση επέφερε σημαντικά προβλήματα στην ελληνική οικονομία με αρνητικές συνέπειες στα ελληνικά νοικοκυριά, τα οποία είναι αντιμέτωπα με πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας και μεγάλες περικοπές σε μισθούς, επιδόματα και συντάξεις. Επίσημα, η ελληνική κυβέρνηση κάλεσε την Ευρωζώνη και το ΔΝΤ για τη διάσωση της χώρας στις 23 Απριλίου του 2010.

Στην παρούσα εργασία μελετώνται οι επιπτώσεις την οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία για την περίοδο 2008-2012. Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι πιο σημαντικές παγκόσμιες κρίσεις που έλαβαν χώρα, όπως η χρηματοπιστωτική κρίση του 1929, οι πετρελαικές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 καθώς και η οικονομική κρίση που αντιμετώπισε η Αργεντινή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφονται οι σκοποί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου καθώς και τα διάφορα προγράμματα δανεισμού που εφαρμόζει. Ενώ στο κεφάλαιο 3 μελετάται η σημερινή οικονομική κρίση που βιώνει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, καταγράφεται το χρονικό της κρίσης στην Ελλάδα και αναλύονται οι επιπτώσεις της κρίσης αυτής στην ελληνική οικονομία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία και παράλληλα παρέχονται ορισμένες προτάσεις για την έξοδο από την κρίση. Στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται τα αποτελέσματα της τρέχουσας μελέτης. Τέλος, ακολουθεί η ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και στο παράρτημα δίνονται ορισμένα σημαντικά στοιχεία, όπως η σύνθεση και εξέλιξη δημόσιου χρέους (σε εκατ. ευρώ), ο Δείκτης της Οικονομικής

Δυσπραγίας για την Ελλάδα και οι συνιστώσες του, τα ποσοστά ανεργίας προσαρμοσμένα με την εποχικότητα για το μήνα Αύγουστο του 2012 για την Ελλάδα καθώς και τα ποσοστά ανεργίας για την περίοδο 2000 έως 2011 σε επιλεγμένες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η κρίση αποτελεί συνήθως μια απειλή αναφορικά με την απώλεια του ελέγχου, επιφέροντας στους ανθρώπους, τους οργανισμούς και τις οικονομίες ορατές ή μη ορατές συνέπειες¹.

1.2 ΜΟΡΦΕΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η κρίση δύναται να είναι²:

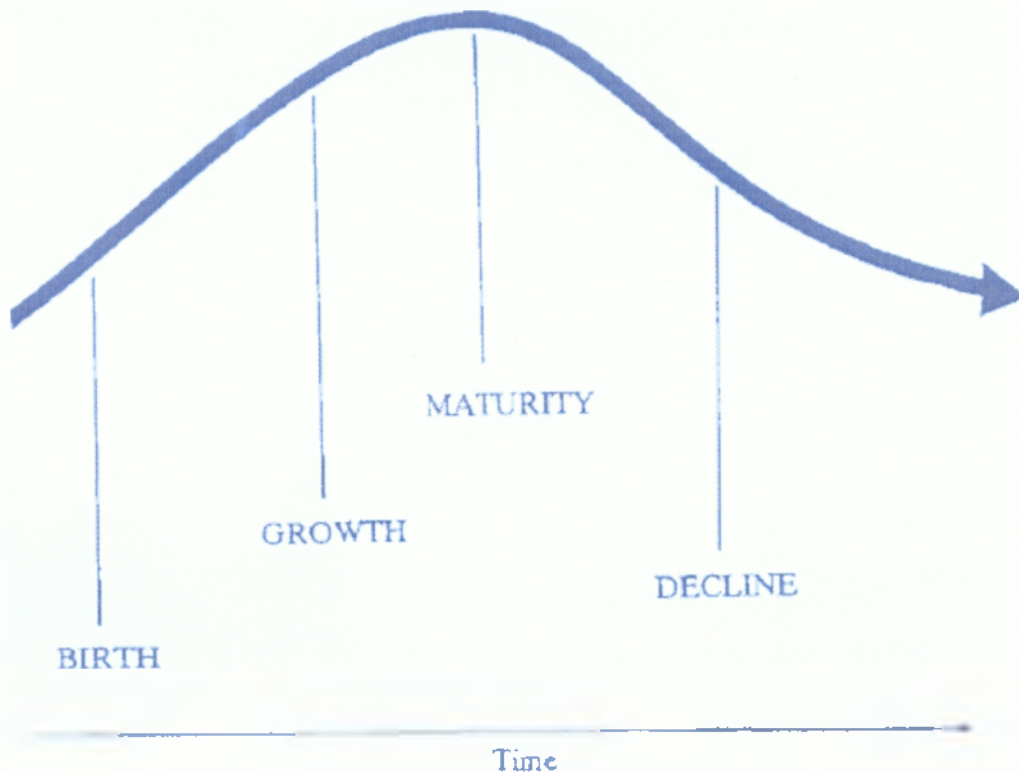
- οικονομική, η οποία δημιουργείται από προβλήματα τα οποία υπάρχουν στο ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας και ασκεί πιέσεις στο νόμισμά της, μείωση στην καταναλωτική ζήτηση και στις πραγματοποιούμενες επενδύσεις, οι οποίες οδηγούν σε αύξηση της ανεργίας καθώς και πτώση των εισοδημάτων, η οποία πτώση μπορεί να προκαλέσει νέα πτώση στην καταναλωτική ζήτηση και συνεχίζεται ένας φαύλος κύκλος.
- χρηματοοικονομική, που δημιουργείται από το χρηματοοικονομικό κλάδο, και αυξάνει την αβεβαιότητα στις χρηματοοικονομικές αγορές καθώς και πτώση της τιμής των μετοχών και των ομολόγων. Μια τέτοια κρίση ενδέχεται να προκαλέσει δυσκολίες στις τράπεζες και τα συστήματα πληρωμών, πλήττοντας την οικονομική δραστηριότητα της χώρας.

¹ Πανηγυράκης, Γ. (2001), *Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

² Νικολακόπουλος, Κ. (2011), *Το διεθνές νομισματικό ταμείο, εμπειρίες*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πρόγραμμα Τραπεζική Χρηματοοικονομική, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

1.2 Ο ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ

Μια κρίση συνήθως αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά στάδια, όπως παρουσιάζονται και στο σχήμα που ακολουθεί.

Πηγή: González-Herrero and Pratt (1996)

Σχήμα 1.1: Κύκλος ζωής μιας κρίσης

Το πρώτο στάδιο της κρίσης είναι αυτό της γέννησης (birth) ή των πρόδρομων συμπτωμάτων, το οποίο αποτελεί ένα σήμα προειδοποίησης για τον οργανισμό ή την οικονομία. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι ορισμένες κρίσεις ενδέχεται να μην παρουσιάσουν πρόδρομα συμπτώματα ξεκινώντας απροειδοποίητα κατευθείαν από το δεύτερο στάδιο, όπως συμβαίνει όταν λαμβάνουν χώρα φυσικές καταστροφές.

Το δεύτερο στάδιο είναι η ανάπτυξη της κρίσης (growth), δηλαδή η εκδήλωσή της. Πιο αναλυτικά, έχει προκληθεί κάποια ζημιά από ένα γεγονός το οποίο έχει λάβει

χώρα και το μέγεθος της ζημιάς εξαρτάται από το πόσο καλά προετοιμασμένος είναι ο οργανισμός προκειμένου να αντιμετωπίσει την κρίση³.

Το τρίτο στάδιο της κρίσης είναι το στάδιο της ωρίμανσης (maturity), όπου τα συμπτώματα είναι εμφανή και ο οργανισμός υποχρεούται να λάβει δράση προκειμένου να σώσει την κατάσταση. Το στάδιο αυτό ενδέχεται να είναι η αρχή της λύσης του προβλήματος για ορισμένους οργανισμούς αλλά και η αρχή του τέλους για κάποιους άλλους οργανισμούς.

Το τελευταίο στάδιο είναι αυτό της παρακμής (decline) ή με άλλα λόγια το στάδιο της ύφεσης της κρίσης, όπου ο οργανισμός προσπαθεί να απαλείψει τα συμπτώματα της κρίσης που έλαβε χώρα, προκειμένου να ανακτήσει τη χαμένη αξιοπιστία του⁴.

1.3 Η ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1928-29 στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης (Wall Street) μια έκρηξη τιμών η οποία οφειλόταν στην αυξημένη ζήτηση για τίτλους έλαβε χώρα. Πιο αναλυτικά, ενώ το Νοέμβριο του 1928 έγιναν αγοραπωλησίες πέντε εκατομμυρίων μετοχών, τον Οκτώβριο του 1929, διακινήθηκαν 13 εκατομμύρια μετοχές. Η αρχή της κρίσης εμφανίστηκε την Πέμπτη 24η Οκτωβρίου του 1929 με πτώση των μετοχών και μέχρι τη Δευτέρα, στις 28 Οκτωβρίου, η πτωτική τάση δεν είχε σταματήσει. Την Τρίτη 29 Οκτωβρίου, πουλήθηκαν στο χρηματιστήριο δεκαέξι εκατομμύρια μετοχές και η μέρα αυτή έμεινε στην ιστορία με το όνομα «Μαύρη Τρίτη». Οι χρηματιστές θεώρησαν ότι το χρηματιστήριο έπρεπε να κλείσει, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω οικονομικές καταστροφές επιχειρήσεων από τον ψυχολογικό αντίκτυπο που είχε δημιουργηθεί. Αντίκτυπος της κρίσης αυτής ήταν χρεοκοπημένες επιχειρήσεις και τράπεζες, απαξιωμένες αποταμιεύσεις και

³ Fink, S. (1986), *Crisis management: planning for the inevitable*, American Management Association, New York.

⁴ Siomkos, G. & Maditinos, Z. (2002), "Service Harm Crisis: The case of the Express Samina Shipwreck", *Disaster Recovery Journal*, 15(1), pp.20-24.

περιουσίες. Ο αριθμός των ανέργων είχε φθάσει έξι μήνες μετά την άνοιξη του 1930, τα τρία εκατομμύρια, ενώ το Δεκέμβριο του 1932 άγγιξε τα δώδεκα εκατομμύρια⁵.

Η ύφεση επέφερε μεγάλη καταστροφή σε παγκόσμιο κλίμακα, αλλά έπληξε ιδιαίτερα την ίδια την οικονομία της Αμερικής. Ένα χρόνο μετά το πρώτο χτύπημα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. προέβη σε σημαντικές παρεμβατικές κινήσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές, τη στιγμή που ακόμη δεν ήταν βέβαιο ότι η οικονομία βρισκόταν σε ύφεση και η ανεργία βρισκόταν στο 6,1%. Μέσα σε περίοδο δύο εβδομάδων, η Αμερικανική Κεντρική Τράπεζα (Fed) και το Υπουργείο Οικονομικών εθνικοποίησαν τα δύο μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα ενυπόθηκων δανείων της χώρας, τις εταιρείες Fannie Mae και Freddie Mac, πήραν υπό τον έλεγχό τους τη μεγαλύτερη ασφαλιστική εταιρεία του κόσμου AIG, επέκτειναν την εγγύηση των κεφαλαίων στα \$3,4 τρισ. στη χρηματαγορά, προέβησαν σε προσωρινή απαγόρευση των ανοιχτών πωλήσεων σε περισσότερους από 900 μετοχικούς τίτλους και ανέλαβαν «τοξικά απόβλητα» αξίας \$700 δισ. Το τοπίο της Αμερικανικής Χρηματοδοτικής άλλαξε σημαντικά, καθώς η Fed και το Υπουργείο Οικονομικών αποφάσισαν να εμποδίσουν την κατάρρευση των πιστωτικών ιδρυμάτων, προκειμένου να ανατραπεί η ύφεση, έχοντας τη σύμφωνη γνώμη του Κογκρέσου και της Κυβέρνησης. Μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, οι Bear Stearns & Merrill Lynch απορροφήθηκαν από εμπορικές τράπεζες, ενώ η Goldman Sachs και η Morgan Stanley μετατράπηκαν οι ίδιες σε εμπορικές τράπεζες. Τα κεφάλαια της χρηματαγοράς, οι επενδυτικές τράπεζες, τα κερδοσκοπικά κεφάλαια (hedge funds) και άλλα μη τραπεζικά ιδρύματα που αποτελούσαν τον απορρυθμισμένο χρηματοπιστωτικό τομέα του αμερικανικού συστήματος - μεταμορφώνεται με τεράστια ταχύτητα, καθώς μέσα σε σχεδόν τρεις εβδομάδες, η κυβέρνηση της Αμερικής αύξησε τα στοιχεία του παθητικού της κατά \$1 τρισ.⁶

Η αμερικανική οικονομική κρίση μεταδόθηκε ως νομισματική στη Βρετανία, η οποία είχε αρχίσει να βυθίζεται σε μια πρωτόγνωρη ύφεση, καθώς το επίπεδο των τιμών έπεσε κατά 18% ενώ σημειώθηκε αύξηση της ανεργίας. Στις 21 Σεπτεμβρίου 1931

⁵ Διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/economyagor_1_19/10/2008_288993 (Πρόσβαση στις: 12/10/2012).

⁶ Διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/economyagor_1_19/10/2008_289026 (Πρόσβαση στις: 12/10/2012).

εγκαταλείφθηκε ο κανόνας του χρυσού και ακολούθησε η υποτίμηση της αγγλικής λίρας κατά 35%. Παράλληλα, στη Γερμανία, η γενικότερη κρίση της κοινωνίας επιτάθηκε, καθώς ο αριθμός των ανέργων το χειμώνα του 1930 είχε αγγίξει τα έξι εκατομμύρια. Στη Γαλλία, το επίπεδο της παραγωγής μειώθηκε από τις 100 μονάδες του 1928, στις 73 το 1931⁷.

1.4 ΟΙ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1970

Κατά τη δεκαετία του 1970 εμφανίστηκαν δύο πετρελαϊκές κρίσεις, οι οποίες έφεραν στο προσκήνιο το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, με άλλα λόγια τη συνύπαρξη του πληθωρισμού και της αυξημένης ανεργίας. Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση ξεκίνησε στις 17 Οκτωβρίου 1973, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Χωρών - Εξαγωγέων Πετρελαίου Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (ΟΑΡΕΚ) ανακοίνωσαν την παύση της προμήθειας με πετρέλαιο των χωρών που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο. Ανάμεσα στις χώρες αυτές ήταν οι ΗΠΑ, οι σύμμαχοί τους στη Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Εν τω μεταξύ, τα μέλη του ΟΡΕΚ προέβησαν σε αύξηση της τιμής του πετρελαίου παγκοσμίως οδηγώντας σε μεγάλες πληθωριστικές αυξήσεις των τιμών.

Οι υψηλές τιμές του πετρελαίου ώθησαν τις εξαρτημένες από το πετρέλαιο χώρες σε νέους τρόπους αναζήτησης ενέργειας, φτάνοντας έως την Αλάσκα, την Κασπία Θάλασσα και τον Καύκασο⁸.

Η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση έλαβε χώρα το 1979 στις ΗΠΑ, στον απόηχο της ιρανικής επανάστασης, όπου οι διαμαρτυρίες διαμέλισαν τον πετρελαϊκό τομέα του Ιράν, καθιστώντας τις τιμές αρκετά υψηλές. Ως απάντηση, οι χώρες του ΟΡΕΚ αύξησαν την παραγωγή τους και η συνολική απώλεια έφτασε στο 4%. Παρά τις προσπάθειες, επικράτησε ένας διαδεδομένος πανικός ο οποίος οδήγησε την τιμή του πετρελαίου σε νέες αυξήσεις. Από το 1980 και μετά, οι τιμές του πετρελαίου

⁷ Διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economyagor_1_19/10/2008_288993 (Πρόσβαση στις: 12/10/2012).

⁸ Διαθέσιμο στο: http://www.enthesis.net/index.php?option=com_content&view=article&id=259:enthesis5147&catid=4:internationaleconomy&Itemid=3 (Πρόσβαση στις: 12/10/2012).

σημείωναν πτώση για έξι συνεχόμενα χρόνια με κορύφωση το 1986 με πτώση που άγγιξε το 46%, οδηγώντας τον OPEC στην απώλεια της ενότητάς του⁹.

1.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, έλαβαν χώρα στην Αργεντινή μια σειρά αρνητικών εξελίξεων, όπως εξωτερικά χρηματοοικονομικά σοκ, πολιτική αστάθεια και πτώση των εξαγωγών. Οι εξελίξεις αυτές έφεραν στην επιφάνεια τις διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας. Ωστόσο, υπήρχαν και αρνητικοί εξωτερικοί παράγοντες, όπως η στάση πληρωμών που κήρυξε η Ρωσία το 1998, με αποτέλεσμα τη μείωση των κεφαλαιακών εισροών στις αναδύομενες οικονομίες, την πτώση της ζήτησης στη Βραζιλία που αποτελούσε τον κυριότερο εμπορικό εταίρο της Αργεντινής, την πτώση των διεθνών τιμών των πρώτων υλών και των αγροτικών προϊόντων που αποτελούσαν τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα της Αργεντινής, την ενδυνάμωση του δολαρίου έναντι του ευρώ και την υποτίμηση του βραζιλιάνικου real σε ποσοστό 70% στις αρχές του 1999. Η οικονομία της Αργεντινής, η οποία χαρακτηριζόταν από σημαντικά και διευρυνόμενα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών καθώς και ένα υπερτιμημένο νόμισμα, εισήλθε σε μακροχρόνια ύφεση το 1999¹⁰.

Οι εξελίξεις αυτές κλόνισαν την εμπιστοσύνη των διεθνών χρηματαγορών απέναντι στην Αργεντινή προς τα τέλη του 1999. Αποτέλεσμα τούτου ήταν να αυξηθεί το επιτόκιο δανεισμού λόγω της αύξησης του κινδύνου χώρας. Από το 2000 και μετά το περιθώριο αυτό αυξανόταν συνεχώς, ξεπερνώντας τις 1.000 μονάδες βάσης το Μάρτιο του 2001. Το γεγονός σήμαινε επιτόκιο δανεισμού 10 ποσοστιαίων μονάδων επιπλέον του επιτοκίου των ΗΠΑ, το οποίο θεωρούνταν απαγορευτικό ως προς την αναζήτηση δανείων από τις διεθνείς αγορές. Επομένως, η μόνη επιλογή ήταν ο δανεισμός από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

⁹ Διαθέσιμο στο: http://www.cntesis.net/index.php?option=com_content&view=article&id=259:internationaleconomy&catid=4:internationaleconomy&Itemid=3 (Πρόσβαση στις: 12/10/2012).

¹⁰ Σαμπανιώτης, Θ. (2010), “Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα”, *Eurobank Research, Οικονομία & Αγορές*, Τόμος V, Τεύχος 3, Eurobank EFG.

Στα τέλη του 2000 το ΔΝΤ αντιμετώπισε ένα δίλημμα: η κρίση που αντιμετώπιζε η Αργεντινή ήταν κρίση ρευστότητας, και επομένως επαρκούσε ο δανεισμός από το ΔΝΤ μέχρι να επέλθει η ηρεμία στις αγορές και να μπορέσει η ίδια η χώρα να επιστρέψει σε αυτές; Ή το εξωτερικό της χρέος δεν ήταν διατηρήσιμο και επομένως έπρεπε να ληφθούν ριζικά μέτρα, όπως αναδιάρθρωση του χρέους ή υποτίμηση του νομίσματος ή και τα δύο; Το ΔΝΤ έκρινε ότι επρόκειτο για κρίση ρευστότητας και επέλεξε την παροχή δανείου στην Αργεντινή ύψους συνολικά \$ 40 δισ. Παράλληλα με το δανεισμό απαίτησε από τη χώρα την επιβολή αυστηρών μέτρων περιστολής των δημοσίων της δαπανών. Ωστόσο, η εξέλιξη των γεγονότων το 2001 ήταν ιδιαίτερα ταχεία και η Αργεντινή, πλέον, δεν μπορούσε να δανειστεί από τις διεθνείς αγορές. Αρκετά μέτρα και πολιτικές που ανακοινώθηκαν τους επόμενους μήνες εκλήφθηκαν από τις διεθνείς αγορές ως κινήσεις απελπισίας και μη εφαρμόσιμα. Ακολούθησαν δύο αναδιρθρώσεις του δημοσίου χρέους της χώρας. Ωστόσο, τα έσοδα της Αργεντινής συνέχισαν να καταρρέουν και οι δημοσιονομικοί στόχοι να καθίστανται μην επιτεύξιμοι¹¹.

Το Νοέμβριο του 2001, η κυβέρνηση της Αργεντινής ανακοίνωσε ότι δεν ήταν δυνατό να εκπληρώσει τις απαιτήσεις του ΔΝΤ αναφορικά με τον περιορισμό του δημοσιονομικού της ελλείμματος. Έτσι, το ΔΝΤ προέβη στην άρνηση να χορηγήσει ένα προγραμματισμένο δάνειο, ύψους 1,25 δισ. δολαρίων. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μαζική φυγή κεφαλαίων από την Αργεντινή και μεγάλη κρίση στον τραπεζικό τομέα καθώς οι καταθέτες έσπευσαν να μετατρέψουν τις καταθέσεις τους σε δολάρια ή ακόμα και να τις αποσύρουν, το οποίο οδήγησε σε περιορισμούς στις αναλήψεις των καταθέσεων των πολιτών. Ακολούθησε μεγάλη κοινωνική ένταση με απεργίες, βίαιες διαδηλώσεις και εναλλαγές κυβερνήσεων), ώσπου το Δεκέμβριο του 2001 η κυβέρνηση της Αργεντινής προέβη στην ανακοίνωση της χρεοκοπίας¹².

¹¹ Σαμπανιώτης, Θ. (2010), “Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα”, *Eurobank Research, Οικονομία & Αγορές*, Τόμος V, Τεύχος 3, Eurobank EFG.

¹² Σαμπανιώτης, Θ. (2010), “Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα”, *Eurobank Research, Οικονομία & Αγορές*, Τόμος V, Τεύχος 3, Eurobank EFG.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΝΤ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) είναι ένας οργανισμός στον οποίο συμμετέχουν 188 χώρες, οι οποίες εργάζονται με σκοπό την προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση της απασχόλησης υψηλού επιπέδου, τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας σε όλο τον κόσμο¹³.

Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 1945 στην Ουάσιγκτον, κατόπιν συνολογής 29 χωρών οι οποίες είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου¹⁴.

2.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ

Κύριος σκοπός του ΔΝΤ είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών - μελών με ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Για τον σκοπό αυτό λαμβάνονται ορισμένα μέτρα. Ωστόσο, ορισμένες φορές, κυρίως όταν κρίνεται αναγκαίο, λαμβάνονται ιδιαίτερα μέτρα, όπως:

- η ενιαία διαδικασία ομαλής προσαρμογής του κάθε κράτους - μέλους στις συναλλαγματικές ισοτιμίες
- διεθνείς διαβουλεύσεις όταν πραγματοποιούνται σημαντικές αλλαγές στις ισχύουσες συναλλαγματικές πρακτικές

¹³ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about.htm> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

¹⁴ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

- επιβολή περιοριστικών συναλλαγματικών μέτρων
- άρση των άνω περιοριστικών μέτρων έπειτα από διαπιστωμένη βελτίωση της οικονομικής θέσης της συγκεκριμένης χώρας - μέλους.

Το ΔΝΤ προκειμένου να επιτύχει τον κύριο σκοπό του πραγματοποιεί τα εξής¹⁵:

Επιτήρηση

Όταν ένα κράτος συνεργάζεται με το ΔΝΤ, συμφωνεί να πάρει μέτρα προκειμένου να προσαρμόσει την οικονομική και τη δημοσιονομική πολιτική που ακολουθεί με την αντίστοιχη πολιτική που εφαρμόζει η διεθνής κοινότητα, καθώς και να προωθήσει την οικονομική του ανάπτυξη και τη σταθερότητα του δείκτη τιμών, παρέχοντας παράλληλα στο ΔΝΤ δεδομένα που αφορούν στην οικονομία του. Το ΔΝΤ προβαίνει σε παρακολούθηση της οικονομίας ενός κράτους με σκοπό τον εντοπισμό τυχόν αδυναμιών που ενδέχεται να επιφέρουν χρηματοπιστωτική ή και οικονομική αστάθεια. Η παρακολούθηση αυτή ονομάζεται επιτήρηση (surveillance). Το ΔΝΤ παρακολουθεί και αξιολογεί τις εξελίξεις και τις πολιτικές σε εγχώριο, περιφερειακό καθώς και σε διεθνές επίπεδο¹⁶.

- **Επιτήρηση χώρας**

Κατά τη διαδικασία αυτή, ομάδα οικονομολόγων του ΔΝΤ επισκέπτεται τη χώρα προκειμένου να αξιολογήσει την οικονομική και χρηματοοικονομική πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση και η Κεντρική Τράπεζα της χώρας που επιτηρεί.

- **Περιφερειακή επιτήρηση περιοχής**

Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει την εξέταση των πολιτικών που ακολουθούνται από τις ενώσεις, όπως η ευρωζώνη, η Δυτικο-αφρικανική Οικονομική και Νομισματική Ένωση, η Κεντροαφρικανική Οικονομική και Νομισματική Ένωση κ.ά. Επιπρόσθετα, μελετώνται οι οικονομικές εξελίξεις καθώς και τα σημαντικά

¹⁵ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about/econsurv.htm> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

¹⁶ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

πολιτικά ζητήματα σε Ασία, Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Κεντρική Ασία και άλλες περιοχές¹⁷.

▪ Παγκόσμια επιτήρηση

Στην παγκόσμια επιτήρηση περιλαμβάνονται εκθέσεις από το Εκτελεστικό Συμβούλιο του ΔΝΤ αναφορικά με τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις. Οι βασικές παρατηρήσεις συμπεριλαμβάνονται σε εκθέσεις που αφορούν στην Παγκόσμια Οικονομία και σε εκθέσεις για την Παγκόσμια Χρηματοοικονομική Σταθερότητα¹⁸.

Τεχνική Βοήθεια

Το ΔΝΤ παρέχει τεχνική βοήθεια και εκπαίδευση σε πολλούς τομείς όπως θέματα νομισματικής, φορολογικής, συναλλαγματικής πολιτικής, διοίκησης και άλλα. Το 80% της τεχνικής βοήθειας, που παρέχεται από το ΔΝΤ, έχει κατεύθυνση χώρες χαμηλού και πολύ χαμηλού εισοδήματος και δύναται να λάβει διάφορες μορφές ανάλογα τις αναγκών κάθε κράτους. Το ΔΝΤ παρέχει τεχνική βοήθεια μέσα από τα περιφερειακά κέντρα του σε περιοχές όπως η Γκαμπόν, το Μάλι και η Τανζανία, στα Μπαρμπάντος, στο Λίβανο και τα νησιά Φίτζι. Ωστόσο, το ΔΝΤ αναμένεται να ανοίξει τέσσερα επιπλέον περιφερειακά κέντρα τεχνικής βοήθειας στην Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Κεντρική Ασία¹⁹.

Δανεισμός από το ΔΝΤ

Οποιαδήποτε κράτος είτε πλούσιο, είτε φτωχό είτε μεσαίου πλούτου έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στο ΔΝΤ, προκειμένου να λάβει οικονομική βοήθεια, όταν βρεθεί σε δεινή οικονομική θέση και δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις διεθνείς του υποχρεώσεις καθώς οι διεθνείς αγορές δεν το δανείζουν. Το ΔΝΤ δεν προβαίνει σε χρηματοδότηση έργων καθώς δεν είναι αναπτυξιακή τράπεζα²⁰.

¹⁷ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about/econsurv.htm#regional> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

¹⁸ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about/econsurv.htm#regional> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

¹⁹ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about/techasst.htm> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

²⁰ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/about/lending.htm> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

2.3 ΤΡΟΠΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ

Ο δανεισμός μέσω του ΔΝΤ εξυπηρετεί τρεις βασικούς στόχους, οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι²¹:

- η προσαρμογή μιας χώρας σε διάφορες κρίσεις με ομαλό τρόπο
- η συμβολή του ΔΝΤ μέσα από τα διάφορα προγράμματά του στην απελευθέρωση επιπλέον πηγών χρηματοδότησης της χώρας
- η έγκαιρη αντιμετώπιση προβλημάτων μιας χώρας μέσα από έγκαιρο δανεισμό της από το ΔΝΤ.

Τα τελευταία χρόνια το ΔΝΤ έχει διαμορφώσει τις προϋποθέσεις δανεισμού μιας χώρας, προκειμένου να προωθήσει την εθνική κυριότητα ισχυρής και αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής. Το ΔΝΤ έχει καταστεί πιο ευέλικτο στη συνεργασία του με τις χώρες σε ζητήματα που έχουν σχέση με τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση της οικονομίας τους. Πρόσφατα το ΔΝΤ προέβη στην εισήγηση μιας νέας δανειοδοτικής διευκόλυνσης, τη λεγόμενη Ευέλικτη Γραμμή Πίστωσης, η οποία δεν περιλαμβάνει όρους προγράμματος, σε περίπτωση που η χώρα πληροί αυστηρά κριτήρια προεπιλογής. Πρόκειται για έννοια της εκ των προτέρων πολιτικής²².

Οι προϋποθέσεις της χρηματοδότησης αφορούν στο σχεδιασμό προγραμμάτων που στηρίζει το ΔΝΤ, δηλαδή αφορούν στις υποκείμενες μακροοικονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές, και στους τρόπους που χρησιμοποιεί προκειμένου να παρακολουθεί την πρόοδο στους στόχους που θέτει η χώρα σε συνεργασία με το ΔΝΤ.

Οι προϋποθέσεις χρηματοδότησης στο πλαίσιο της Ευέλικτης Γραμμής Πίστωσης του ΔΝΤ είναι γνωστές ως εκ των προτέρων προϋποθέσεις, καθώς λαμβάνουν τη μορφή προκαθορισμένων αυστηρών κριτηρίων επιλογής. Επιπλέον, οι προϋποθέσεις

²¹ Νικολακόπουλος, Κ. (2011), *Το διεθνές νομισματικό ταμείο, εμπειρίες*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πρόγραμμα Τραπεζική Χρηματοοικονομική, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

²² Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/conditiog.pdf> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

χρηματοδότησης περιλαμβάνουν τη σύνδεση των εκταμιεύσεων με την υλοποίηση του προγράμματος και είναι γνωστές ως εκ των υστέρων προϋποθέσεις χρηματοδότησης²³.

Κατά τον καθορισμό των εκ των υστέρων προϋποθέσεων χρηματοδότησης, το ΔΝΤ θεωρεί εξαρχής ότι η χώρα μέλος έχει την πρωταρχική ευθύνη για την επιλογή, το σχεδιασμό καθώς και την υλοποίηση της πολιτικής που θα εφαρμοστεί προκειμένου να καταστεί το πρόγραμμα επιτυχές. Το πρόγραμμα της πολιτικής της χώρας μέλους περιγράφεται σε μια δήλωση προθέσεων, στην οποία συνήθως προσαρτάται ένα μνημόνιο οικονομικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, η οποία συνοδεύει το αίτημα της χώρας για τη χρηματοδότησή της από το ΔΝΤ. Ο γενικότερος στόχος της πολιτικής που εφαρμόζεται είναι η συμβολή στην αποκατάσταση ή τη διατήρηση της βιωσιμότητας και της μακροοικονομικής σταθερότητας του ισοζυγίου πληρωμών, με παράλληλο στόχο τη βιώσιμη και ποιοτική ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας που ζητάει χρηματοδότηση²⁴.

²³ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/conditiog.pdf> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

²⁴ Διαθέσιμο στο: <http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/conditiog.pdf> (Πρόσβαση στις: 13/10/2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

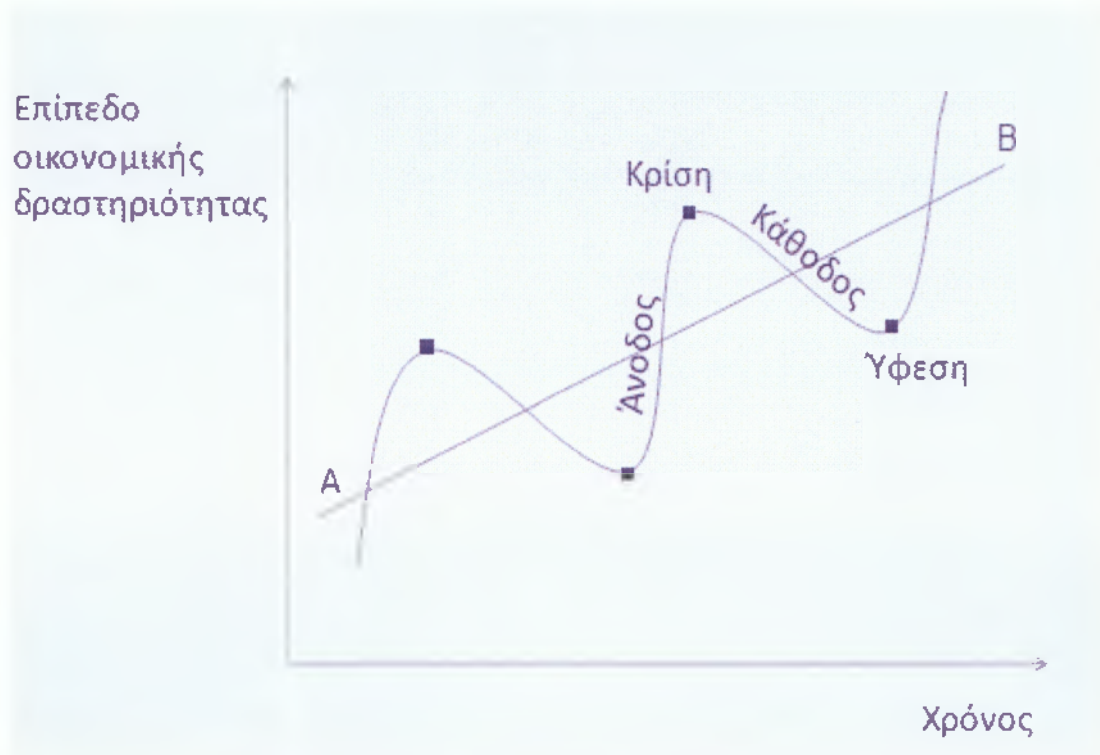
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις είναι καταστάσεις κατά τις οποίες επικρατεί υψηλή μεταβλητότητα στις χρηματοοικονομικές αγορές και δημιουργούνται προβλήματα ρευστότητας και αξιοπιστίας ορισμένων χρηματοοικονομικών οργανισμών. Οι κρίσεις αυτές μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία. Τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα θεωρούνται η πρώτη γραμμή άμυνας στις χρηματοοικονομικές κρίσεις, των οποίων υποχρέωση είναι να παραμένουν αξιόπιστα και εύρωστα αλλά και να αξιολογούν με σωστό τρόπο την πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών τους και να διαχειρίζονται με αποτελεσματικό τρόπο τους κινδύνους που αναλαμβάνουν. Τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται από τις δημόσιες αρχές προκειμένου να προλάβουν ή και μετριάσουν μια χρηματοοικονομική κρίση αποτελούν τη δεύτερη γραμμή άμυνας. Οι δημόσιες αρχές πρέπει να μεριμνούν ώστε να υπάρχει ένα αναγκαίο εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο να διέπει τη λειτουργία ολόκληρου του χρηματοοικονομικού συστήματος. Σε περίπτωση που, παρά την υλοποίηση των προληπτικών μέτρων, οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί εμφανίσουν προβλήματα, τότε οι δημόσιες αρχές πιθανόν να παρέμβουν με τη λήψη μέτρων με στόχο τη διαχείριση και την επίλυση της κρίσης²⁵.

Η οικονομική κρίση διαθέτει το δικό της οικονομικό κύκλο και διαρκεί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Τα στάδια από τα οποία περνάει η οικονομία στη διάρκεια του κύκλου διαθέτουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και ονομάζονται φάσεις του οικονομικού κύκλου. Οι οικονομικοί κύκλοι και οι φάσεις τους επαναλαμβάνονται αλλά δεν έχουν την ίδια ένταση και διάρκεια κάθε φορά. Κυριότερες φάσεις είναι η

²⁵ Διαθέσιμο στο: http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=8129 (Πρόσβαση στις: 16/10/2012).

άνοδος και η κάθοδος. Η μετάβαση από την άνοδο στην κάθοδο περνάει από την κρίση και η μετάβαση από την κάθοδο στην άνοδο περνάει από την ύφεση. Στο σχήμα που ακολουθεί εμφανίζεται οι φάσεις του οικονομικού κύκλου.

Σχήμα 3.1: οι φάσεις του οικονομικού κύκλου

Κύριο χαρακτηριστικό της φάσης της ύφεσης είναι η οικονομική στασιμότητα και το υψηλό ποσοστό ανεργίας. Αντίθετα, στη φάση της άνθησης, η οικονομία αναθερμαίνεται, ενώ το προϊόν και η απασχόληση αυξάνονται.

3.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα αντιμετωπίζει μια σημαντική κρίση, η οποία έγινε ορατή το Σεπτέμβρη του 2008 μετά την κατάρρευση, τις συγχωνεύσεις και τις κρατικοποιήσεις μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων όπως η Lehman Brothers, Wachovia Bank, Merrill Lynch, Bear Sterns, Fannie Mae και Freddie Mac.

Πιο συγκεκριμένα, η κρίση εμφανίστηκε με το σπάσιμο της «φούσκας» των ακινήτων το καλοκαίρι του 2006, που οδήγησε σε μεγάλο αριθμό χρεοκοπιών στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου (ARM) και μειωμένης εξασφάλισης (subprime debt). Η κρίση μεταφέρθηκε στην αγορά των εταιρικών ομολόγων (MBS) τα οποία είχαν εκδοθεί με σκοπό χρηματοδότηση τιτλοποιημένων στεγαστικών δανείων.

Η κρίση αυτή επηρέασε τις χρηματοπιστωτικές αγορές και άλλων χωρών επιφέροντας σημαντική πτώση σε όλες τις παγκόσμιες χρηματιστηριακές αγορές. Πιο αναλυτικά, μέσα στο 2008 η Κύπρος σημείωσε πτώση 72%, η Ελλάδα 60%, η Ιταλία 46%, η Ιαπωνία 40%, οι Η.Π.Α. 37%, και η Μεγάλη Βρετανία 31%.

Τα πιο βασικά αίτια που προκάλεσαν την παγκόσμια κρίση είναι τα εξής²⁶:

- η υπερβολική χρήση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων
- η μεγάλη χρήση δανειακών κεφαλαίων
- η πλημμελής διαβάθμιση του πιστοληπτικού κινδύνου ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης
- το σύστημα αμοιβών στο χρηματοπιστωτικό τομέα
- το κανονιστικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με τους παραπάνω λόγους, απεικονίζεται η διαδρομή της κρίσης ως εξής: σε ένα σημείο, η προσφορά των ακινήτων ξεπέρασε τη ζήτησή τους, επιφέροντας πτώση στις τιμές, η οποία με τη σειρά της δημιούργησε αρνητική καθαρή θέση στους δανειολήπτες των στεγαστικών δανείων. Επιπλέον, η αύξηση των επιτοκίων (AMR) ύστερα από την αρχική περίοδο χάριτος των χαμηλών επιτοκίων δυσχέραινε τη διατήρηση του ακινήτου στη διάθεση του αρχικού επενδυτή, οδηγώντας σε μαζικές πωλήσεις σε χαμηλές τιμές. Αποτέλεσμα αυτού ήταν οι κάτοχοι των τιτλοποιημένων δανείων να μην μπορέσουν να εισπράξουν τις αναμενόμενες ταμειακές ροές, δηλαδή τους τόκους και το κεφάλαιο, με αποτέλεσμα τα εταιρικά ομόλογα (MBS) που είχαν χρηματοδοτήσει τα τιτλοποιημένα δάνεια να υποστούν μια σημαντική μείωση στη βαθμολογία τους με μεγάλη αύξηση των επιτοκίων τους και υποτίμηση της αξίας

²⁶ Καμπόλης, Χ. & Τραυλός, Ν. (2009), “Τα αίτια της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης”, Διαθέσιμο στο: <http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

τους. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην κατάρρευση των διαμεσολαβητικών οργανισμών²⁷.

3.3 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Στις 18 Οκτωβρίου του 2009, ο τότε πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου ανακοινώνει τη «μαύρη τρύπα» στο έλλειμμα, η οποία εκτιμάται πάνω από 12%. Το επιτόκιο των ελληνικών ομολόγων αγγίζει το 4,59%. Σχεδόν 2 μήνες αργότερα, ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από A- στο BBB+, ενώ ακολουθούν παρόμοιες υποβαθμίσεις και από άλλους οίκους αξιολόγησης, όπως η Moody's και η S&P. Εν συνεχεία, ξεκινάει η απογείωση των spreads των ελληνικών ομολόγων.

Στις 14 Ιανουαρίου του 2010, η ελληνική κυβέρνηση υιοθετεί πλάνο μείωσης του ελλείμματος σε βάθος τριετίας, ενώ μέσα σε λίγο διάστημα το επιτόκιο των ομολόγων αγγίζει το 6,28%. Περίπου 1 μήνα αργότερα (10/2) ξεκινάει το πρώτο πακέτο λιτότητας με πάγωμα μισθών και περικοπές των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων. Στις 3 Μαρτίου του ίδιου χρόνου, η ελληνική κυβέρνηση ανακοινώνει δεύτερο, πιο σκληρό πακέτο μέτρων λιτότητας, το οποίο περιλαμβάνει αυξήσεις φόρων και μειώσεις μισθών, επιδομάτων και συντάξεων της τάξης έως και 30%. Στις 23 Απριλίου του 2010, η κυβέρνηση Παπανδρέου καλεί επίσημα την Ευρωζώνη και το ΔΝΤ για τη διάσωση της Ελλάδας, κάτω από την πίεση το κόστος του δανεισμού να εκτοξευθεί. Λίγες μέρες αργότερα (2/5), οι υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης συμφωνούν στο δανεισμό της Ελλάδας με 110 δισ. ευρώ για 3 χρόνια. Αντάλλαγμα του δανείου αυτού είναι ένα τρίτο, σκληρότερο πρόγραμμα λιτότητας 30 δισ. ευρώ. Δύο βδομάδες αργότερα, η Ελλάδα λαμβάνει την πρώτη δόση ύψους 14,5 δισ. ευρώ²⁸.

²⁷ Καμπόλης, Χ. & Τραυλός, Ν. (2009), "Τα αίτια της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης", Διαθέσιμο στο: <http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

²⁸ Πετρόπουλος, Μ. (2012), "Τριάντα + Ένα «στιγμιότυπα» από την ελληνική περιπέτεια", *Εφημερίδα Επενδυτής, Ένθετο Οικονομία*, Αρ. Φύλλου 26, Σελ. 12-13.

Στις 23/6/2010 το επιτόκιο των δεκαετών ομολόγων ξεπερνά το 10% για πρώτη φορά στην ιστορία του κοινού νομίσματος. Στις 14/1/2011, μετά τον οίκο αξιολόγησης Fitch, η S&P και η Moody's υποβαθμίζουν τα ελληνικά ομόλογα στην κατηγορία «σκουπίδια». Στις 15/4/2011 ανακοινώνονται μέτρα λιτότητας ύψους 78 δισ. ευρώ ως το 2015 και πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων 50 δισ. ευρώ. Στις 21/7/2011 οι 27 της Ε.Ε. αποφασίζουν τη χορήγηση δεύτερου πακέτου διάσωσης με κούρεμα του ελληνικού χρέους 21% και διεύρυνση της βοήθειας στα 158 δισ. ευρώ. Τα 49 δισ. αφορούν τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (PSI) και την επαναγορά των ομολόγων. Στις 2/10/2011, ανακοινώνεται από την ελληνική κυβέρνηση ότι αδυνατεί να επιτύχει τους στόχους που είχαν συμφωνηθεί για το έλλειμμα, λόγω της μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη ύφεσης. Λίγες μέρες αργότερα (20/10), εγκρίνεται το νέο πακέτο λιτότητας σε πολυνομοσχέδιο, ενώ η κυβέρνηση περιορίζεται σε πλειοψηφία των 153 βουλευτών. Στη συνέχεια, η έκτακτη σύνοδος της Ευρωζώνης διευρύνει το PSI στο 50% και το πακέτο βοήθειας στα 178 δισ. ευρώ. Στις 31/10/2011, ο Γ. Παπανδρέου ανακοινώνει τη διενέργεια δημοψηφίσματος για το νέο μνημόνιο και το PSI, αναστατώνοντας τις διεθνείς αγορές. Στις 5/11/2011, πραγματοποιείται συμφωνία μεταξύ Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ για συγκυβέρνηση, ωστόσο οι διαπραγματεύσεις καταρρέουν και συμφωνείται ο σχηματισμός κυβέρνησης με πρωθυπουργό το Λουκά Παπαδήμο²⁹.

Μετά από νέες διαπραγματεύσεις με την τρόικα, επέρχεται συμφωνία των κυβερνητικών εταίρων με την τρόικα στις 9/2/2012 για νέες περικοπές σε μισθούς και συντάξεις με αντάλλαγμα το νέο δανεισμό. Πρόκειται για το δεύτερο μνημόνιο, το οποίο στις 12/2 ψηφίζεται με διαγραφές 45 βουλευτών από ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και ΛΑΟΣ οι οποίοι καταψήφισαν μέρος ή όλο το νομοσχέδιο. Στις 9/3/2012 η διαπραγμάτευση για το PSI ολοκληρώνεται με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στο 95,7%. Ακολουθούν 2 εκλογικές αναμετρήσεις σε διάστημα 2 μηνών, όπου ακολουθεί η συμφωνία για σχηματισμό τρικομματικής κυβέρνησης υπό τον Αντώνη Σαμαρά. Στις

²⁹ Πετρόπουλος, Μ. (2012), “Τρίαντα + Ένα «στιγμιότυπα» από την ελληνική περίπτωση”, *Εφημερίδα Επενδυτής, Ένθετο Οικονομία*, Αρ. Φύλλου 26, Σελ. 12-13.

5/7/2012 ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις της κυβέρνησης με την τρόικα για το νέο πακέτο μέτρων ύψους 11,5 δισ. ευρώ³⁰.

3.4 ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι ο συνδυασμός μεγάλου χρέους, μεγάλου ελλείμματος και χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Για το λόγο αυτό η Ελλάδα μπορεί να δανειστεί από τις διεθνείς χρηματαγορές μόνο σε πολύ υψηλό επιτόκιο³¹.

Μία από τις βασικές αιτίες της πρόσφατης κρίσης στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές θεωρείται η ελλιπής εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου, με άλλα λόγια του κινδύνου της πιθανής αδυναμίας του δανειζομένου από μια τράπεζα να αποπληρώσει τις το δάνειό του. Η υποτίμηση του πιστωτικού κινδύνου σε ορισμένες αγορές οδήγησε σε υπερδανεισμό αριθμού δανειοληπτών, με αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη αύξηση των επισφαλών δανείων³².

Μερικοί από τους βασικότερους παράγοντες που θεωρείται ότι οδήγησαν σε συνθήκες εκδήλωσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι οι εξής³³:

- η διόγκωση και η κατάρρευση της στεγαστικής αγοράς των ΗΠΑ
- τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου και οι επικίνδυνες πρακτικές δανεισμού που εφαρμόστηκαν

³⁰ Πετρόπουλος, Μ. (2012), “Τριάντα + Ένα «στιγμιότυπα» από την ελληνική περιπέτεια”, *Εφημερίδα Επενδυτής, Ένθετο Οικονομία*, Αρ. Φύλλου 26, Σελ. 12-13.

³¹ Meghir, C., Vayanos, D. & Vettas, N. (2010), “The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity”, [Online] <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Reform.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

³² Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), *Μελέτη: Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, Βασικά Συμπεράσματα της Μελέτης*, Αθήνα.

³³ Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), *Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, Αθήνα.

- ο ρόλος της τιτλοποίησης

Η πρακτική των τιτλοποιήσεων αμβλύνει σε μεγάλο βαθμό το κίνητρο των πιστωτικών ιδρυμάτων να εξετάζουν λεπτομερώς τη φερεγγυότητα των δανειζομένων. Εφόσον τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν τη δυνατότητα μεταφοράς των στοιχείων του ενεργητικού τους εκτός ισολογισμού μέσω της τιτλοποίησης, έχουν τη δυνατότητα να απαλλαχθούν από τον υποκείμενο πιστωτικό κίνδυνο και να τον επιμερίσουν σε πληθώρα επενδυτών.

- ο ρόλος των εταιρειών πιστοληπτικής αξιολόγησης

Οι εταιρίες πιστοληπτικής αξιολόγησης απέδιδαν με συστηματικό τρόπο ευνοϊκές αξιολογήσεις σε τίτλους επί ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων με υψηλό κίνδυνο. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να ενθαρρύνουν τη ροή κεφαλαίων προς αυτούς και να πυροδοτούν με τον τρόπο αυτό τη διόγκωση της στεγαστικής «φούσκας».

- ο μη επαρκής εποπτικός έλεγχος καθώς και οι λανθασμένες πολιτικές επιλογές
- ο πολύ υψηλός βαθμός της χρηματοοικονομικής μόχλευσης των ιδίων κεφαλαίων των αμερικανικών κυρίως τραπεζών.

Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός ότι η μόχλευση των ιδίων κεφαλαίων με δανειακά κεφάλαια πολλαπλασιάζει τους κινδύνους και τις ενδεχόμενες απώλειες, κυρίως σε περίπτωση που τα δανειακά κεφάλαια είναι βραχυπρόθεσμα, άμεσα επιστρεπτέα, ενώ οι επενδύσεις είναι εγκλωβισμένες σε σύνθετα προϊόντα μειωμένης ρευστότητας.

- η έλλειψη της διαφάνειας
- η προσπάθεια αποφυγής κεφαλαιακών υποχρεώσεων

Το εποπτικό πλαίσιο το οποίο προτάθηκε από τη Συμφωνία της Βασιλείας I, επέβαλλε στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον εντός ισολογισμού αναλαμβανόμενο κίνδυνο και απαιτούσε τη διακράτηση υψηλότερου κεφαλαίου για στοιχεία υψηλού κινδύνου, ενθαρρύνοντας με αυτό τον τρόπο τις τράπεζες να προσφύγουν σε πρακτικές μείωσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων μεταφέροντας εκτός ισολογισμού ορισμένες από τις δραστηριότητές τους οι οποίες έφεραν κίνδυνο.

- η επιτήδευση των σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων

Ο υψηλός βαθμός της επιτήδευσης των σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων θεωρείται έναν από τους βασικούς παράγοντες της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Κύριο χαρακτηριστικό των σύνθετων αυτών προϊόντων, που προκύπτουν συνήθως από τιτλοποιήσεις απαιτήσεων είναι η πολυπλοκότητα, η ασάφεια και η πελατοκεντρική εξειδίκευση. Τα χαρακτηριστικά αυτά, αντί να καθιστούν τις επενδύσεις αυτές μη προσιτές κυρίως για τους ιδιώτες επενδυτές, παρόλα αυτά, λόγω των μεγάλων αποδόσεων καθώς και της επιτυχημένης προώθησής τους από τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, προσέλκυσαν τεράστιο όγκο κεφαλαίων³⁴.

3.5 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ

Βασικός σκοπός της πτωχευτικής διαδικασίας αποτελεί η προστασία των πιστωτών και η ικανοποίησή τους με την εκκαθάριση της πτωχευτικής περιουσίας³⁵. Η πτώχευση είναι αποτέλεσμα της ανικανότητας ενός ατόμου να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις του αποπληρώνοντας τα χρέη του, τη στιγμή που αυτά πρέπει να εξοφληθούν. Η διαδικασία της πτώχευσης δύναται να ξεκινήσει από τον ίδιο τον οφειλέτη ή από τον πιστωτή.

Σε περίπτωση που ο οφειλέτης δε διαθέτει καθόλου περιουσιακά στοιχεία ή αυτά που διαθέτει είναι ανεπαρκή, προκειμένου να αποπληρωθεί το χρέος του, τότε πιθανόν η διαδικασία της πτώχευσης να αποτελεί βέλτιστη επιλογή. Ωστόσο, η προσφυγή στην πτώχευση πρέπει να αποφεύγεται σε περίπτωση που ο οφειλέτης διαθέτει επαρκή περιουσιακά στοιχεία και μπορεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του ή υπάρχει περίπτωση να βρεθεί μία συμβιβαστική λύση μεταξύ οφειλέτη και πιστωτή³⁶.

³⁴ Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, Αθήνα.

³⁵ Μιχαλόπουλος, Γ. Ν. (2007), *Πτωχευτική νομοθεσία: Εθνική πτώχευση - κοινοτικές πτωχεύσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη.

³⁶ Ιακωβίδης, C. (2009), "Τι είναι Πτώχευση και ποιες οι Επιπτώσεις της", Διαθέσιμο στο: http://www.crigroup.com.cy/index_gr.htm (Πρόσβαση στις: 17/10/2012).

Όταν ο δανειζόμενος προσφεύγει στην πτώχευση, όλα τα περιουσιακά του στοιχεία, συμπεριλαμβανομένου και του σπιτιού του, τίθενται υπό τον έλεγχο του διαχειριστή (Trustee). Επιπλέον, στον πτωχευμένο οφειλέτη επιβάλλονται ορισμένοι περιορισμοί αναφορικά με την απόκτηση περιουσίας, την επιχειρηματική δραστηριότητα, την εξασφάλιση πίστωσης και ενδεχόμενο εισοδηματικό πλεόνασμα³⁷.

Η πτώχευση ενός κράτους πρόκειται για μια εξαγγελία της κυβέρνησης ότι αδυνατεί να αποπληρώσει τα ληξιπρόθεσμα χρέη της ή ενός μέρους τους ή και των τόκων της, καθιστώντας διεθνώς γνωστή αυτή την αδυναμία της. Επιπλέον, καθώς τα κρατικά ταμεία είναι άδεια, η χώρα οδηγείται σε στάση πληρωμών και δεν έχει πλέον τη δυνατότητα περαιτέρω δανεισμού. Η πτώχευση μιας χώρας επιβαρύνει την ίδια τη χώρα, την οικονομία και τους πολίτες της καθώς και όλους τους πιστωτές της. Στην περίπτωση που οι δανειστές της ή οι αγοραστές των κρατικών της ομολόγων υποψιαστούν ότι η χώρα ενδέχεται να μην μπορέσει να αποπληρώσει το χρέος της, ενδεχομένως να απαιτήσουν επιτόκιο πολύ υψηλότερο σαν αποζημίωση για τον κίνδυνο που αναλαμβάνουν ότι η χώρα ενδέχεται να προβεί σε αθέτηση των υποχρεώσεων της. Η μεγάλη αύξηση του επιτοκίου ονομάζεται κρίση κρατικού χρέους, η οποία έχει ως χαρακτηριστικά την κρίση δανεισμού και την κρίση φερεγγυότητας/αξιοπιστίας της χώρας στις διεθνείς αγορές.

3.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μετά την κορύφωση της χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008 καταγράφεται σημαντικό πρόβλημα ρευστότητας στην ελληνική οικονομία. Τα κέρδη των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και των ομίλων τους σημείωσαν σημαντική πτώση. Οι δυσμενείς διεθνείς χρηματοπιστωτικές και μακροοικονομικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν από τη χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησαν στον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης, σε μείωση των μη επιτοκιακών εσόδων αλλά και σε αύξηση των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο.

³⁷ Ιακωβίδης, C. (2009), “Τι είναι Πτώχευση και ποιες οι Επιπτώσεις της”, Διαθέσιμο στο: http://www.crigroup.com.cy/index_gr.htm (Πρόσβαση στις: 17/10/2012).

Πιο αναλυτικά, η επιβαρυνόμενη δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας επέφερε σημαντική μείωση της πιστοληπτικής της ικανότητας, αδυναμία πρόσβασής της στις διεθνείς αγορές για τη χρηματοδότησή της και εστίαση του διεθνούς ενδιαφέροντος γύρω από τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται το υψηλό της δημόσιο χρέος. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι μεγάλες οικονομικές ανισορροπίες πραγματοποιήθηκε λήψη έκτακτων μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής από τις αρχές του 2010. Εν συνεχεία, το Μάιο του ίδιου έτους συμφωνήθηκε ένα πρόγραμμα οικονομικής στήριξης από την ΕΕ, το ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το οποίο περιλαμβάνει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής καθώς και διάφορες διαρθρωτικές αλλαγές με στόχο τον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων της χώρας και τη σταδιακή αποκλιμάκωση του υψηλού δημόσιου χρέους, την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών απέναντι στην Ελλάδα³⁸.

Το 2010 η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε συρρίκνωση της δραστηριότητάς της για δεύτερη χρονιά. Πιο συγκεκριμένα, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,5% (2009: -2,0%), με σημαντική μείωση της εγχώριας κατανάλωσης της τάξης 4,9%, ιδιωτικής και δημόσιας, την αύξηση του πληθωρισμού σε 4,7% από 1,3% το 2009, κυρίως εξαιτίας της αύξησης των έμμεσων φόρων, αλλά και λόγω της μεγάλης ανόδου του ποσοστού ανεργίας.

Η εφαρμογή του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής έφερε ορισμένα θετικά αποτελέσματα, όπως η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης το 2010 κατά πέντε σχεδόν ποσοστιαίες μονάδες.

Η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών επηρεάστηκε αρνητικά το 2009, ενώ οι συνθήκες επιβαρύνθηκαν περισσότερο τους πρώτους μήνες του 2010. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις από τους οίκους αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου επέφεραν ανάλογες υποβαθμίσεις και στις αξιολογήσεις των ελληνικών εμπορικών τραπεζών. Το γεγονός αυτό, κατέστησε για τις ελληνικές

³⁸ Ράπανος, Β. Θ. (2011), *Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

τράπεζες ανέφικτη την άντληση χρηματοδότησής τους από τις διεθνείς αγορές³⁹. Η ρευστότητα επηρεάστηκε και από την έντονη εκροή καταθέσεων που σημειώθηκε στην ελληνική αγορά κατά τη διάρκεια του 2010.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε σε μεγάλο βαθμό και την ικανότητα των τραπεζών να χορηγούν πιστώσεις στην πραγματική οικονομία. Η σημαντική μείωση των χορηγούμενων από τις τράπεζες πιστώσεων και η αύξηση των χορηγητικών επιτοκίων είχαν ως αποτέλεσμα την περιορισμένη ρευστότητα του συστήματος και τη δημιουργία συνθηκών πιστωτικής ασφυξίας. Επιπρόσθετα, τα μεγάλα προβλήματα με τα οποία ήρθε αντιμέτωπη η ελληνική οικονομία προκάλεσαν μεγαλύτερη επιδείνωση στις συνθήκες δανεισμού των ελληνικών τραπεζών, στο κόστος δανεισμού και στους όρους διοχέτευσης της ρευστότητας στην οικονομία⁴⁰.

Οι επιπτώσεις της κρίσης συνοδεύονται από δομικά προβλήματα της ελληνικής οικονομικής πραγματικότητας. Τον Ιούλιο του 2012 το ποσοστό ανεργίας άγγιξε το 25.1%. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ οι άνεργοι έχουν ξεπεράσει το 1.261.000. Στην ηλικιακή ομάδα 15 έως 24 ετών το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 54,2%⁴¹. Παράλληλα, τις τελευταίες δύο δεκαετίες, το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα παραμένει σταθερά υψηλό. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το ποσοστό φτώχειας στη χώρα παρέμεινε αμετάβλητο σχεδόν στο 20% - 21%, με μικρές διακυμάνσεις. Την ίδια περίοδο, το μέσο ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ των 15 βρισκόταν στο 16% περίπου. Παρά τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης που έλαβαν χώρα την περίοδο αυτή, το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα δε μειώθηκε. Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat, φτωχό θεωρείται ένα άτομο όταν το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημά του βρίσκεται κάτω από το 60% του διάμεσου ισοδύναμου

³⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, (Ιούλιος 2010), *Εκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα*, Διαθέσιμο στο: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/fstability201007.pdf> (Πρόσβαση στις: 16/10/2012).

⁴⁰ Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), *Μελέτη: Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, Βασικά Συμπεράσματα της Μελέτης, Αθήνα.

⁴¹ Νίκας, Σ. (2012), "Στο 25,1% το ποσοστό ανεργίας", Διαθέσιμο στο: http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathremote_1_11/10/2012_465616 (Πρόσβαση στις: 16/10/2012).

εισοδήματος των κατοίκων της χώρας στην οποία ζει⁴². Υπολογίζεται ότι σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν πάνω από 2,2 εκατομμύρια άνθρωποι οι οποίοι βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας μεταξύ των οποίων 439.000 παιδιά. Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι αριθμοί που απεικονίζουν τα ποσοστά φτώχειας στην Ελλάδα⁴³.

Πίνακας 3.1: Η Φτώχεια σε αριθμούς για το έτος 2010

Κατώφλι κινδύνου φτώχειας ανά άτομο	7.178 €
Κατώφλι κινδύνου φτώχειας για νοικοκυριά με 2 ενήλικες και 2 εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών	15.073 €
ΑΤΟΜΑ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	
• Σύνολο	2.205.000
• Κάτω των 6 ετών	136.000
• 6 με 11 ετών	136.000
• 12 με 17 ετών	167.000
• Σύνολο Ανηλικοί	439.000

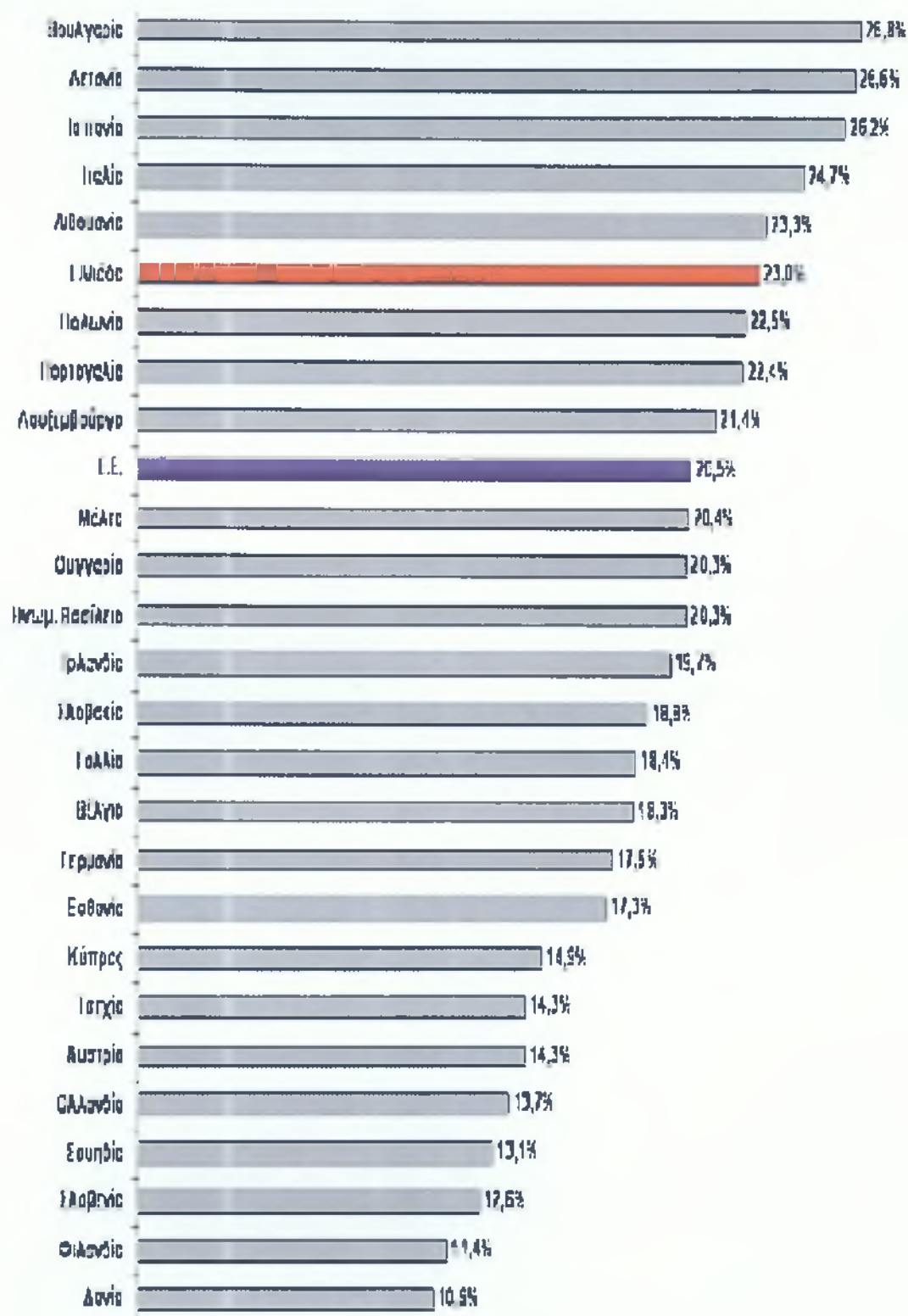
Πηγή: Eurostat

Στην εικόνα 3,1 σκιαγραφείται η παιδική φτώχεια στις χώρες της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή Ένωση για το έτος 2010. Όπως παρατηρούμε, το ποσοστό της παιδικής φτώχειας στην Ελλάδα αγγίζει το 23%, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται στο 20,5%. Πρώτη στη λίστα με το μεγαλύτερο ποσοστό παιδικής φτώχειας βρίσκεται η

⁴² Διαθέσιμο στο: <http://www.ineobservatory.gr/analyseis-kai-stoicheia/parsousiash-kai-analvsh-statistikon-stoixeiwn/ti-prepei-na-gnwrizete-gia-th-ftwcheia-sthn-ellada/to-pososto-ftwcheias-paramenei-stathera-yphlo-sthn-ellada-tis-teleytaies-dyo-dekaeties/> (Πρόσβαση στις: 16/10/2012).

⁴³ Μπουγιούκος, Γ. & Φασούλης, Β. (2012), Έκθεση: Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012, Ελληνική Εθνική Επιτροπή Unicef.

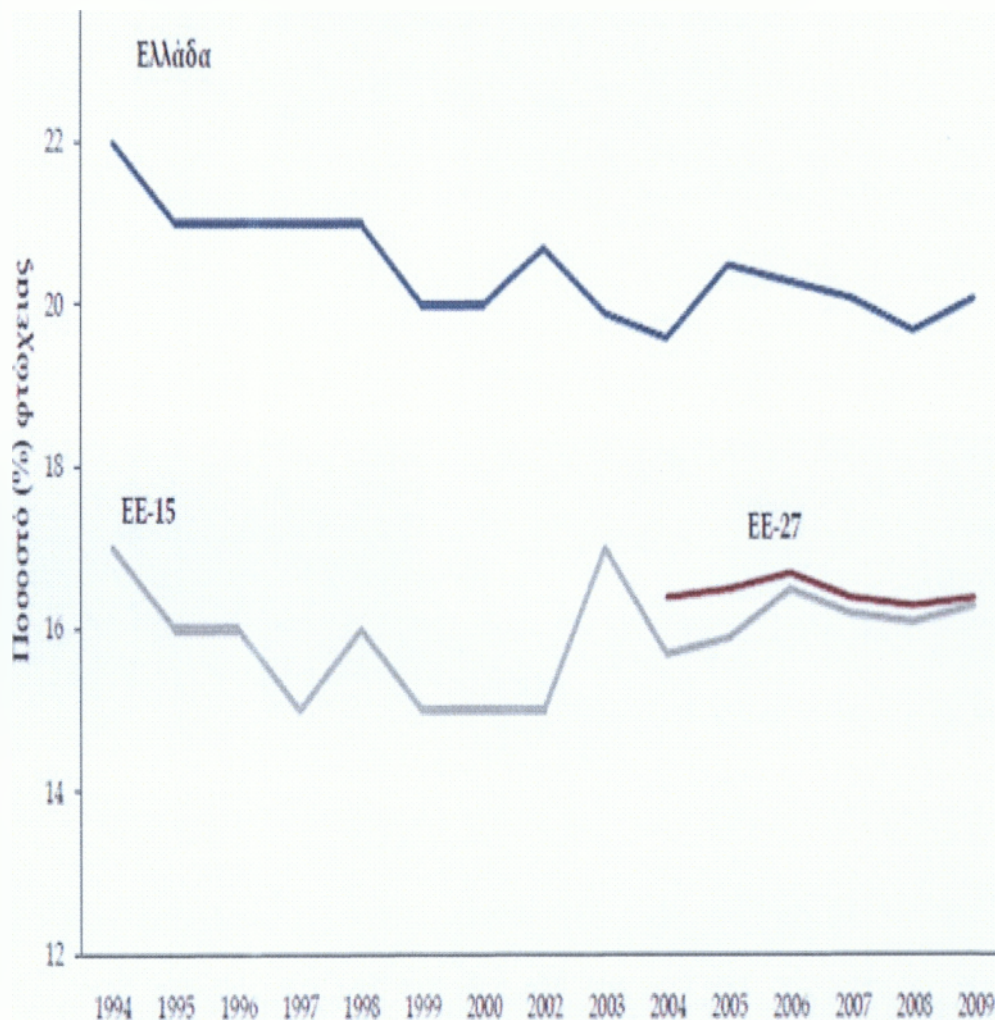
Βουλγαρία με ποσοστό 26,8%, δεύτερη η Λετονία με 26,6% και τρίτη η Ισπανία με 26,2%, ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στην έκτη θέση της λίστας.

Εικόνα 3.1: Παιδική φτώχεια στην Ευρώπη για το έτος 2010

Πηγή: Eurostat

Επιπλέον, σύμφωνα με τη Unicef, τουλάχιστον 23% των παιδιών που μένουν στην Ελλάδα υποφέρουν από έλλειψη βασικών αγαθών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της Ευρώπης ανέρχεται στο 20,5%. Επιπρόσθετοι, αρκετοί είναι οι ανήλικοι οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση στη θέρμανση, ενώ πάσχουν από μη επαρκή επισιτισμό⁴⁴.

Πηγή: Eurostat, 2012

Εικόνα 3.2: Ποσοστό φτώχειας Ελλάδας, EE-15 και EE-27 για την περίοδο 1994-2009 (έρευνες 1995-2010)

⁴⁴ Μπουγιούκος, Γ. & Φασούλης, Β. (2012), Έκθεση: Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012, Ελληνική Εθνική Επιτροπή Unicef.

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του Ινστιτούτου Εργασίας για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση, από το 2008, γίνονται εμφανείς οι επιπτώσεις της κρίσης και κατά τη διάρκεια της περιόδου 2009 - 2012, η επενδυτική προσπάθεια μειώθηκε με δραματικό ρυθμό. Πιο συγκεκριμένα, οι καθαρές συνολικές επενδύσεις που αφορούν στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα έπεσαν στο περίπου -6% του ΑΕΠ. Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μια διαδικασία αποεπένδυσης, καθώς σημειώνει μεγάλη απώλεια του παραγωγικού της δυναμικού⁴⁵.

Επιπρόσθετα, από το Μάρτιο του 2010 έως και τον Ιούνιο του 2012 πολλές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις έλαβαν χώρα. Μεγάλοι σταθμοί στο πεδίο των σημαντικών αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν στην εργατική νομοθεσία αποτελούν οι εξής⁴⁶:

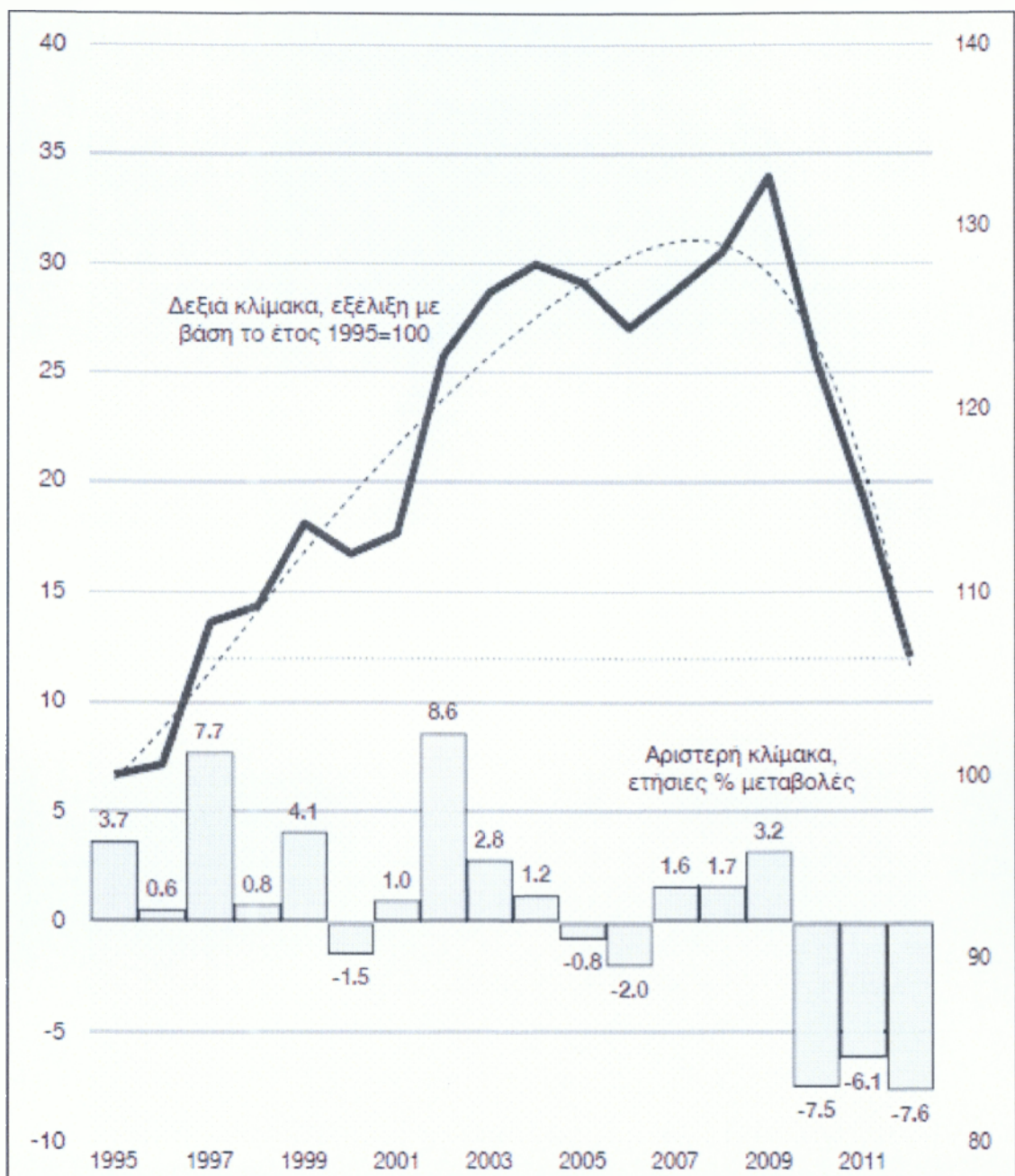
- η άνοιξη του 2010 με την υιοθέτηση του μνημονίου και τις περικοπές που πραγματοποιήθηκαν στις αποδοχές και τα επιδόματα
- το καλοκαίρι του 2010 με τη νομοθετική μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης περιλαμβάνοντας πολλές διατάξεις αναφορικά με τις εργασιακές σχέσεις
- τα τέλη του 2010 με έντονη συζήτηση για το επονομαζόμενο «πολυνομοσχέδιο» για τις εργασιακές σχέσεις
- το καλοκαίρι του 2011 με την υιοθέτηση του μεσοπρόθεσμου πλαισίου της δημοσιονομικής στρατηγικής και του εφαρμοστικού νόμου.

Επιπλέον, στο σχήμα που ακολουθεί καταγράφεται η πορεία της αγοραστικής δύναμης στις μέσες αποδοχές ανά μισθωτό, σε σταθερές τιμές 1995, την περίοδο 1995 έως 2012. Πιο συγκεκριμένα, περίπου όλη η πρόοδος που πραγματοποιήθηκε κατά την 1995-2009 αναφορικά με τη βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των μισθών θα έχει αναιρεθεί έως το τέλος του 2012, λόγω των μειώσεων των μισθών που έλαβαν χώρα την τελευταία τριετία⁴⁷.

⁴⁵ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, (2012), *Ετήσια Έκθεση 2012: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Αθήνα.

⁴⁶ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, (2012), *Ετήσια Έκθεση 2012: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Αθήνα.

⁴⁷ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, (2012), *Ετήσια Έκθεση 2012: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Αθήνα.

Σχήμα 3.2: Αγοραστική δύναμη μέσω αποδοχών ανά μισθωτό, σε σταθερές τιμές 1995, 1995-2012, ετήσιες % μεταβολές και δείκτης 1995=100

Πηγή: Annual Macroeconomic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

3.7 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζεται το συνολικό χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης από τις 31/12/1997 έως και τις 31/12/2011, σύμφωνα με στοιχεία που προκύπτουν από το Δελτίο του Δημοσίου Χρέους του Υπουργείου Οικονομικών.

Πίνακας 3.2: Σύνολο Χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης για την περίοδο 1997-2011 (σε εκατομμύρια ευρώ)

Ημερομηνία	Σύνολο Χρέους Κεντρικής Κυβέρνησης (2)	Μεταβολή %	0 έως 1 έτος	1 έως 5 έτη	άνω των 5 ετών
31/12/1997	114.570,80				
31/12/1998	121.942,77	6,43%			
31/12/1999	129.168,01	5,93%			
31/12/2000	139.184,16	7,75%			
31/12/2001	145.737,33	4,71%			
31/12/2002	166.117,10	13,98%	16.525,00	44.921,40	56.301,40
31/12/2003	177.812,10	7,04%	13.974,00	53.018,00	66.002,00
31/12/2004	201.244,05	13,18%	19.174,50	68.657,00	71.133,20
31/12/2005	215.415,74	7,04%	14.840,20	78.564,70	81.854,00
31/12/2006	226.217,60	5,01%	19.139,40	77.398,10	89.103,60
31/12/2007	239.658,30	5,94%	22.962,90	73.371,80	106.622,10
31/12/2008	262.070,75	9,35%	32.299,40	75.368,40	115.521,60
31/12/2009	298.524,20	24,56%	30.433,40	118.074,20	150.016,60
30/06/2010	316.954,67		27.218,12	126.737,22	162.999,33
30/09/2010	336.807,35		36.585,75	149.437,30	150.784,30
31/12/2010	340.277,56	13,99%	40.490,90	144.901,66	154.885,00
31/03/2011	354.540,91		41.800,11	157.504,20	155.236,60
30/06/2011	354.693,38		41.976,60	154.558,68	149.158,10
30/09/2011	360.379,16		52.041,48	166.535,09	141.802,59
31/12/2011	367.978,00	8,14%	50.521,70	175.261,00	142.195,30

Πηγή: www.eurocapital.gr (σύμφωνα με στοιχεία του Δελτίου του Δημοσίου Χρέους του Υπουργείου Οικονομικών)

Εν συνεχεία, στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφεται η πορεία του χρέους επί του ΑΕΠ σε διάφορες χώρες για την περίοδο 2008-2013, σύμφωνα με στοιχεία που

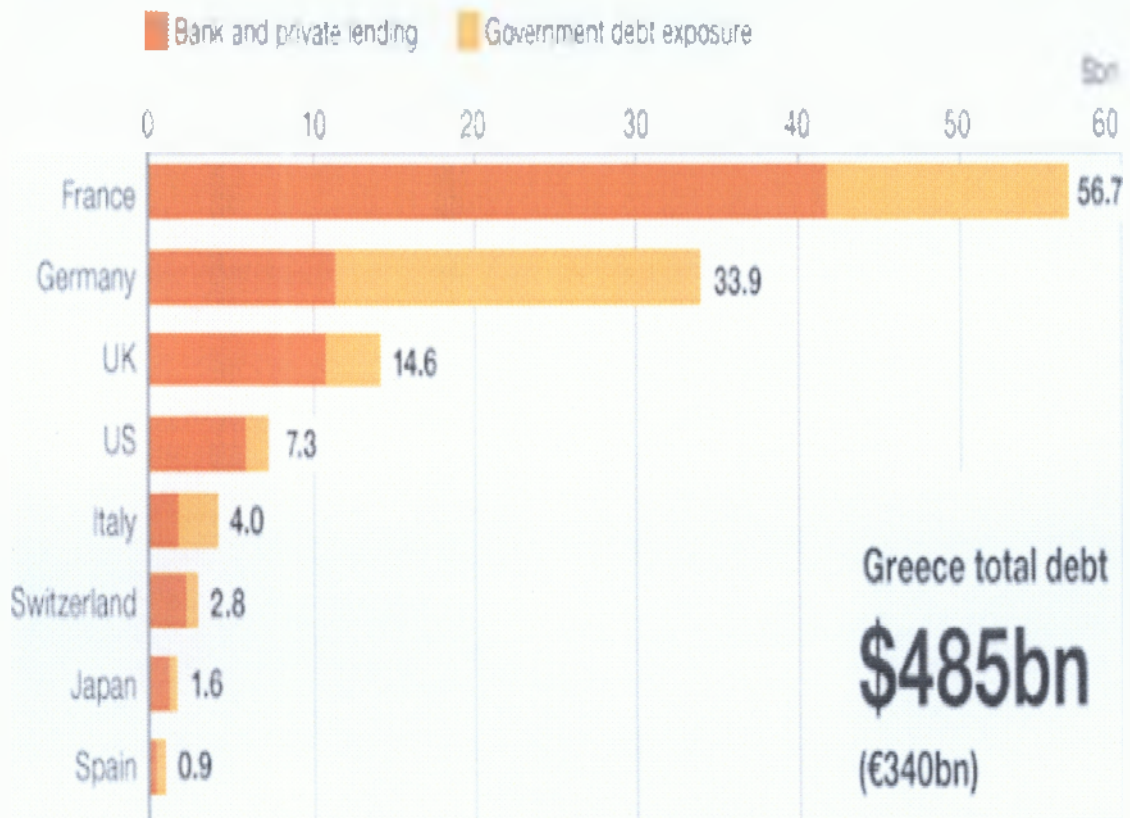
παρέχει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΔΝΤ, η Ελλάδα θα εμφανίζει ύφεση της τάξης 6% το 2012 και 4% το 2013, ενώ προβλέπεται ανάπτυξη σε ποσοστό 3,5% το 2017 και το έλλειμμα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 7,5% το 2012 και στο 4,7% το 2013. Το έλλειμμα θα εξακολουθήσει να μειώνεται στο 3,4% το 2014 και θα υποχωρήσει στο 1,4% του ΑΕΠ το 2017. Αναφορικά με το χρέος, αυτό αναμένεται να αγγίξει το 170% του ΑΕΠ για το έτος 2012 και το 2013 στο 181,8%.

Πίνακας 3.3: Σύνολο Χρέους των Κεντρικών Κυβερνήσεων για την περίοδο 2008-2011 και εκτιμήσεις για τα έτη 2012-2013 (σε ποσοστό επί του ΑΕΠ)

	2008	2009	2010	2011	Projections		Difference from April 2012 Fiscal Monitor		
					2012	2013	2011	2012	2013
Gross debt									
World	66.0	76.2	79.7	79.9	81.3	81.5	-0.1	1.3	1.8
Advanced economies	81.5	95.2	101.4	105.5	110.7	113.6	-0.1	1.6	2.7
United States	75.1	89.7	98.6	102.9	107.2	111.7	0.0	0.6	1.6
Euro area	70.2	80.0	85.4	88.0	93.6	94.9	-0.1	3.7	3.9
France	68.2	79.2	82.3	86.0	90.0	92.1	-0.3	0.9	1.3
Germany	66.9	74.7	82.4	80.6	83.0	81.5	-1.0	4.2	4.1
Greece	112.6	129.0	144.5	165.4	170.7	181.8	4.6	17.5	20.9
Ireland	44.5	64.9	92.2	106.5	117.7	119.3	1.5	4.6	1.6
Italy	105.7	116.0	118.6	120.7	126.3	127.8	0.0	3.0	4.0
Portugal	71.6	83.1	93.3	107.8	119.1	123.7	1.0	6.7	8.4
Spain	40.2	53.9	61.3	69.1	90.7	95.9	0.6	11.7	12.9
Japan	191.8	210.2	215.3	229.6	236.6	245.0	-0.2	0.7	3.8
United Kingdom	52.2	68.0	75.0	81.8	88.7	93.3	-0.7	0.3	2.0
Canada	71.3	83.3	85.1	85.4	87.5	87.8	0.5	2.8	5.8
Emerging markets	33.6	36.1	40.5	37.0	34.8	33.1	-0.1	0.3	0.3
Asia	31.5	31.3	40.7	34.7	32.1	30.0	-0.2	0.2	0.2
China	17.0	17.7	33.5	25.8	22.2	19.6	0.0	0.1	0.2
India	74.1	74.2	68.0	67.0	67.6	66.7	-1.1	0.0	-0.1
Europe	24.2	30.5	30.5	28.9	28.9	25.9	1.2	1.5	1.5
Russian Federation	7.9	11.3	11.8	12.0	11.0	9.9	2.4	2.7	1.9
Turkey	40.0	46.1	42.4	39.3	37.7	36.7	-0.2	1.7	2.1
Latin America	50.5	53.5	51.9	51.6	50.2	48.2	-0.5	-0.3	-0.8
Brazil	63.5	66.9	65.2	64.9	64.1	61.2	-1.2	-1.0	-1.9
Mexico	43.0	44.5	42.9	43.8	43.1	43.2	0.0	0.2	0.2
Middle East and North Africa	02.3	64.8	66.7	69.9	73.9	75.4	0.0	1.1	3.4
South Africa	27.4	31.5	35.3	38.8	41.2	43.3	0.1	1.3	2.5
Low-income countries	41.1	44.1	42.8	41.1	42.5	41.8	3.2	2.9	3.7
Oil producers	22.4	25.6	25.0	23.5	22.8	22.3	8.7	1.2	1.3

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 2012

Στην εικόνα που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι χώρες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες στο ελληνικό χρέος. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία της Bank for International Settlements, η Γαλλία κρατάει 56,7 δισ. δολάρια από το ελληνικό χρέος, η Γερμανίας 33,9 δισ., το Ηνωμένο Βασίλειο 14,6 δισ. και οι ΗΠΑ 7,3 δισ. δολάρια⁴⁸.

Εικόνα 3.3: Οι περισσότερο εκτεθειμένες χώρες στο ελληνικό χρέος

Πηγή: BIS Quarterly Review

⁴⁸ Διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-15570588> (Πρόσβαση στις: 17/10/2012).

3.8 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ & ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

Η Αργεντινή και η Ελλάδα αφορούν δύο διαφορετικές περιπτώσεις για τους εξής λόγους⁴⁹:

- Η Ελλάδα συμμετέχει στην Ευρωζώνη και έχει ως νόμισμα το «σκληρό» ευρώ, σε αντίθεση με την Αργεντινή η οποία κατείχε το πέσο που αποτελούσε μια ανίσχυρη συναλλαγματική ισοτιμία.
- Η Ελλάδα του 2012 θεωρείται μια χώρα πιο συνδεδεμένη με την παγκόσμια οικονομία σε σχέση με την Αργεντινή του 2001.
- Η παγκόσμια οικονομία του 2012 είναι πλέον πιο συνδεδεμένη μεταξύ της σε σχέση με την αντίστοιχη παγκόσμια οικονομία του 2001.
- Η δομή της αργεντινικής οικονομίας του 2001 είναι διαφορετική της δομής της αντίστοιχης ελληνικής του 2012.
- Η Ελλάδα θεωρείται σήμερα μία χώρα της οποίας το μορφωτικό επίπεδο είναι πολύ υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο της Αργεντινής του 2001, γεγονός το οποίο θεωρείται στρατηγικά σημαντικό.

⁴⁹ Διαθέσιμο στο: http://www.capitalinvest.gr/info.php?category_id=39&product_id=302 (Πρόσβαση στις: 16/10/2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Μερικοί σχολιαστές πρεσβεύουν ότι η Ελλάδα δε δύναται να αποπληρώσει το χρέος της και για το λόγο αυτό, μία δεύτερη αναδιάρθρωση του χρέους της κρίνεται απαραίτητη.

Ωστόσο, η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει ανάπτυξη του ΑΕΠ της, εάν καταστήσει την οικονομία της πιο ανταγωνιστική. Η ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας κρίνεται επιτακτική και θα συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στη μείωση του χρέους της. Αρχικά, μια χώρα μπορεί να αποπληρώσει το εξωτερικό της χρέος εξάγοντας περισσότερα από όσα εισάγει. Ωστόσο, σύμφωνα με τον πίνακα που ακολουθεί, η Ελλάδα εισάγει πολύ περισσότερο από όσα εξάγει.

Πίνακας 4.1: Εμπορικό ισοζύγιο και εξωτερικός δανεισμός της Ελλάδας

Δεκαετία	1990-1999	2000-2009
Εμπορικό ισοζύγιο (εξαγωγές μείον εισαγωγές) ως ποσοστό του ΑΕΠ	-10,7%	-11,4%
Καθαρός δανεισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ	4,1%	10,2%
Καθαρές μεταβιβάσεις που εισπράττονται από ξένους ως ποσοστό του ΑΕΠ	5,9%	2%

Πηγή: OECD, 2009 (Ίδια Επεξεργασία)

Η Ελλάδα, προκειμένου να αποπληρώσει το χρέος της, οφείλει να βελτιώσει τα οικονομικά της, πετυχαίνοντας παράλληλα πρωτογενές πλεόνασμα. Επιπλέον, η ελληνική οικονομία πρέπει να γίνει πιο ανταγωνιστική. Όλα αυτά απαιτούν μεταρρυθμίσεις. Οι μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση των οικονομικών της Ελλάδας περιλαμβάνουν και μέτρα λιτότητας, όπως αύξηση των φόρων και περικοπές σε συντάξεις και μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων. Ωστόσο, για να αποδώσουν καρπούς όλες αυτές οι περικοπές, στα μέτρα αυτά, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και περισσότερο ριζικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να καταστήσουν το δημόσιο τομέα πιο αποδοτικό και την οικονομία πιο ανταγωνιστική. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές που έχουν συμφωνηθεί μεταξύ της κυβέρνησης και των εξωτερικών δανειστών δεν επικεντρώνονται σε μακροχρόνιες καταστάσεις. Το γεγονός αυτό είναι λογικό, καθώς μια μακροπρόθεσμη μεταρρύθμιση αποτελεί δουλειά της Ελληνικής κυβέρνησης και όχι της τρόικας. Ωστόσο, πέρα από τις περικοπές, θα πρέπει να επεξεργαστούν επιπλέον μέτρα, τα οποία μακροχρόνια θα ενδυναμώσουν την ελληνική οικονομία και θα αυξήσουν τα εισοδήματα των πολιτών⁵⁰.

Μερικά από τα προβλήματα που πρέπει η Ελλάδα να αντιμετωπίσει είναι το κόστος του δημόσιου τομέα, η γραφειοκρατία, το υψηλό κόστος στο σύστημα Υγείας, η σπατάλη σε δημόσιες υπηρεσίες και η φοροδιαφυγή.

Αναφορικά με το δημόσιο τομέα, συχνά διατυπώνεται η άποψη ότι ο ελληνικός δημόσιος τομέας είναι αρκετά μεγάλος και καταναλώνει ένα μεγάλο ποσοστό των πόρων. Ωστόσο, από τον πίνακα που ακολουθεί προκύπτει ότι η θέση της Ελλάδας δε διαφέρει σημαντικά από το μέσο όρο των υπόλοιπων χωρών που είναι στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁵¹. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, προέκυψε ότι ο συνολικός αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων αγγίζει τα 665.740 άτομα. Πιο συγκεκριμένα σε 665.740 ανέρχεται ο συνολικός αριθμός του προσωπικού του

⁵⁰ Meghir, C., Vayanos, D. & Vettas, N. (2010), "The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity", [Online] <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Reform.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

⁵¹ Ράπανος, Β. Θ. (2009), *Μέγεθος και Εύρος Δραστηριοτήτων του Δημόσιου Τομέα*, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

Δημοσίου, των ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ α΄ και β΄ βαθμού, που υπηρετούσε ως τις 19/7/2012, σύμφωνα με στοιχεία που διαβιβάστηκαν στη Βουλή από τον υπουργό Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι οι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι, οι δικαστικοί λειτουργοί και δημόσιοι λειτουργοί ανέρχονται σε 574.556. Οι υπάλληλοι ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου ανέρχονται σε 54.906, οι υπάλληλοι ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου ανέρχονται σε 31.148, οι συμβασιούχοι έργου σε 4.419 και οι ωρομίσθιοι και ημερομίσθιοι σε 711 άτομα⁵².

**Πίνακας 4.2: Δαπάνες & Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ
(2002 – 2006)**

	Δαπάνες	Έσοδα
Αυστρία	50,1	48,9
Βέλγιο	50,0	49,6
Γαλλία	53,2	50,0
Γερμανία	47,2	43,9
Ελλάδα	44,0	39,0
Ιρλανδία	33,9	35,0
Ισπανία	38,6	39,0
Ιταλία	48,3	44,6
Κύπρος	43,1	39,4
Λουξεμβούργο	41,3	41,7
Μάλτα	45,2	40,0
Ολλανδία	46,1	44,8
Πορτογαλία	46,1	42,2
Σλοβενία	46,4	44,4
Φιλανδία	49,5	52,6
Ευρωζώνη	47,5	45,0
Βουλγαρία	39,3	40,7
Δανία	53,6	55,9
Εσθονία	34,2	36,1
Ην. Βασίλειο	42,6	39,7
Λετονία	35,8	34,7
Λιθουανία	33,8	32,7
Ουγγαρία	50,2	42,3
Πολωνία	43,7	38,7
Ρουμανία	34,9	33,2
Σλοβακία	39,6	35,6
Σουηδία	56,8	57,5
Τσεχία	45,5	40,9
ΕΕ 27	46,8	44,3
ΗΠΑ	34,6	30,8
Ιαπωνία	40,0	33,4

Πηγή: European Commission, Economic forecast Autumn 2007

⁵² Διαθέσιμο στο: <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4743031> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

Το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί ο μεγάλος δημόσιος τομέας επιφέρει προβλήματα στις επιδόσεις της οικονομίας. Τα διάφορα επιχειρήματα που προτείνονται συνοψίζονται ως εξής⁵³:

- Το μεγάλο μέγεθος του δημόσιου τομέα επιφέρει αύξηση της φορολογίας για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του, γεγονός το οποίο προκαλεί στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητες.
- Οι δημόσιες δαπάνες συνδέονται αναγκαστικά με την αύξηση των δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα, στις οποίες η αύξηση της παραγωγικότητας που υπολογίζεται είναι μικρότερη από την αντίστοιχη του ιδιωτικού τομέα.
- Ο δημόσιος τομέας είναι εκ φύσεως λιγότερο αποτελεσματικός σε σχέση με τον ιδιωτικό τομέα, καθώς δεν ισχύουν τα ίδια κίνητρα με τα αντίστοιχα που επικρατούν στην αγορά.

Επομένως, προκύπτει το συμπέρασμα ότι πρέπει να αυξηθεί η παραγωγικότητα του δημόσιου τομέα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τα κατάλληλα κίνητρα, λόγω χάρη μεγαλύτερες απολαβές σε πιο αποδοτικούς εργαζομένους.

Άλλο μεγάλο πρόβλημα το οποίο κοστίζει ακριβά στην ελληνική οικονομία είναι η διαφθορά, καθώς εμποδίζει το κράτος να προσφέρει υψηλής ποιότητας δημόσιες υπηρεσίες, για το λόγο ότι πολλά χρήματα που τοποθετούνται για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών παρεκκλίνουν της κανονικής τους διαδρομής. Το κόστος της διαφθοράς συνάδει σε πολλές περιπτώσεις με τη φοροδιαφυγή, για το λόγο ότι και στις δύο περιπτώσεις τα χρήματα, που πρέπει να συγκεντρώσει η κυβέρνηση και δαπανηθούν για την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών, καταλήγουν στις τσέπες ιδιωτών. Για το λόγο αυτό, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη να παταχθεί η διαφθορά και η φοροδιαφυγή. Μερικά από τα μέτρα που προτείνονται είναι τα ακόλουθα⁵⁴:

⁵³ Ράπανος, Β. Θ. (2009), *Μέγεθος και Εύρος Δραστηριοτήτων του Δημόσιου Τομέα*, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

⁵⁴ Meghir, C., Vayanos, D. & Vettas, N. (2010), "The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity", [Online] <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Reform.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

- πρόστιμα για διεφθαρμένους δημόσιους υπαλλήλους και φοροφυγάδες
- καταγραφή των εξόδων των δημόσιων επιχειρήσεων σε πραγματική ώρα σε κεντρικό σύστημα του Υπουργείου Οικονομικών
- κίνητρα με βάση την επίδοση και απόδοση των υπαλλήλων θα κάνουν τους δημόσιους υπαλλήλους να δουλεύουν περισσότερο και θα μειωθεί η δωροδοκία
- μείωση της γραφειοκρατίας και απλοποίηση των θεσμικών πλαισίων, με σκοπό να αποφευχθεί η δωροδοκία ορισμένων υπαλλήλων από ιδιώτες, προκειμένου να ξεπεραστούν ορισμένα γραφειοκρατικά κολλήματα της δημόσιας διοίκησης
- εφαρμογή περισσότερων ελέγχων σε όλες τις επιχειρήσεις.

Επιπλέον, πολύ σημαντικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται στην αγορά εργασίας, όπως η κατάργηση κανονισμών που εμποδίζουν την εισαγωγή και άλλων επιχειρήσεων ή ιδιωτών στον κλάδο. Η κατάργηση αυτή θα οδηγήσει στην προώθηση των επενδύσεων και θα αντιμετωπιστούν τα μονοπώλια που υφίστανται σε ορισμένους κλάδους. Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, αύξηση του ΑΕΠ από 0,94% έως 1,88% θα προκύψει από την άρση των περιορισμών στη λειτουργία των επαγγελματιών. Το ποσοστό αυτό θα αυξάνεται όσο θα συνεχίζεται η απελευθέρωση των επαγγελματιών⁵⁵. Σύμφωνα με την έκθεση του ΚΕΠΕ, η μείωση των περιορισμών αναμένεται να έχει τις ακόλουθες συνέπειες:

- αύξηση του ανταγωνισμού που οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικότητας και σε μείωση των τιμών των προϊόντων και υπηρεσιών και πιθανότατα να ενίσχυε την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών στις διεθνείς αγορές⁵⁶

⁵⁵ Μανιφάβα, Δ. (2012), “Το κράτος εμποδίζει το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων”, Διαθέσιμο στο: <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/economy/14/07/2012/488972> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

⁵⁶ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, (2010), *Οικονομικές Εξελίξεις*, Τεύχος 12, Μάιος, Διαθέσιμο στο: [http://www.kepe.gr/pdf/Outlook%20Old/teuxos_12\(gr\).pdf](http://www.kepe.gr/pdf/Outlook%20Old/teuxos_12(gr).pdf) (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

- η πλήρης ή μερική κατάργηση θεσμοθετημένης υπερπροστασίας ενδέχεται να επιφέρει μείωση στο κόστος ορισμένων υπηρεσιών και να προσελκύσει νέες επενδύσεις, οδηγώντας σε αύξηση της συνολικής απασχόλησης
- το όφελος ενδέχεται να είναι μεγαλύτερο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις - χρήστες των υπηρεσιών, οι οποίες θεωρούνται πολύ πιο ευάλωτες σε σχέση με τις μεγάλες επιχειρήσεις
- η απλοποίηση της αδειοδότησης σε διάφορα επαγγέλματα μειώνει το κόστος για τους ίδιους τους επαγγελματίες, αλλά και τις δαπάνες της δημόσιας διοίκησης, οδηγώντας σε αποδέσμευση των πόρων οι οποίοι μπορούν να κατευθυνθούν σε άλλους πιο κρίσιμους τομείς της οικονομίας.

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών προτείνει ένα μείγμα πολιτικής για την έξοδο της χώρας από την κρίση, το οποίο αποσκοπεί στη δημοσιονομική εξυγίανση και στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, διασφαλίζοντας παράλληλα την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Σύμφωνα με το IOBE υπάρχει αμφισβήτηση του μείγματος πολιτικής που ακολουθήθηκε από το Μνημόνιο, διατυπώνοντας την άποψη ότι επέδρασε αρνητικά σε υπέρμετρο βαθμό στην οικονομική δραστηριότητα. επιπρόσθετα, το IOBE επισημαίνει ότι θα υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις από την επιστροφή της χώρας στη δραχμή και καταθέτει ορισμένες προτάσεις προς εφαρμογή από την κυβέρνηση⁵⁷:

- την επιβεβαίωση της θέλησής της για την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη
- την πρόταση για χρονική μετάθεση και προσαρμογή του στόχου μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος προκειμένου να αποφευχθεί μεγαλύτερη ύφεση και μεγαλύτερη ανεργία σε σχέση με τα αρχικά δεδομένα. Επιπλέον, προτείνεται η επέκταση του επιδόματος ανεργίας στα τρία χρόνια για τους ανέργους του ιδιωτικού τομέα και το συγκεκριμένο ποσό να εξαιρεθεί από την αναγκαία προσαρμογή δημοσιονομικού αποτελέσματος

⁵⁷ Λιάγγου, Χ. (2012), “Εξι προτάσεις από το IOBE για τη νέα κυβέρνηση”, Διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economy_100035_18/05/2012_482555 (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

- να συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα ποσοτικοί και χρονικοί στόχοι καθώς και μέτρα τα οποία αποσκοπούν στη μείωση της ανεργίας και ιδιαίτερα στους νέους
- την άμεση διάθεση των κονδυλίων του ΕΣΠΑ για μεγάλα έργα υποδομής χωρίς ελληνική συγχρηματοδότηση και την αύξηση των κεφαλαίων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων με στόχο την ενίσχυση των επενδύσεων στον ευρωπαϊκό Νότο
- τη σύμπραξη με άλλα κράτη - μέλη της Ευρωζώνης προκειμένου να ζητήσει την αλλαγή του μείγματος οικονομικής πολιτικής που ακολουθείται στο σύνολο της Ευρωζώνης
- δέσμευση της κυβέρνησης για την ταχύτερη υλοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών και του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων που περιέχεται στη συμφωνία με τους εξωτερικούς δανειστές.

Μερικές επιπλέον προτάσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας που παρουσιάζονται από το IOBE και την Boston Consulting Group είναι οι εξής⁵⁸:

- σύσταση κέντρου διακυβέρνησης για τον κεντρικό συντονισμό του μεταρρυθμιστικού έργου της κυβέρνησης
- εφαρμογή των νόμων και των αποφάσεων και κωδικοποίηση της τρέχουσας νομοθεσίας με σκοπό τη μείωση του όγκου της ρυθμιστικής ύλης
- λειτουργική και περισσότερο αποτελεσματική Δημόσια Διοίκηση με την τοποθέτηση μονίμων Γενικών Γραμματέων και την κατάργηση των συμβούλων των υπουργείων, Ειδικών Γραμματειών και Ειδικών Γραμματέων. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει ένας Γενικός Γραμματέας ανά υπουργείο ως υπηρεσιακός διοικητής
- Υποχρεωτικό e-Government και πιο συγκεκριμένα να καταστεί υποχρεωτική η υποβολή αιτήσεων και η έκδοση δημόσιων εγγράφων μέσω του Διαδικτύου. Κρίνεται, επίσης, απαραίτητη η απαίτηση για όλες τις επιχειρήσεις που

⁵⁸ Κολώνας, Χ. (2012), “Μελέτη IOBE. Δέκα προτάσεις για έξοδο από την κρίση”, Διαθέσιμο στο: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63652109> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

υλοποιούν δημόσιες συμβάσεις, ώστε να εκτελούν όλες τις προμήθειές τους με ηλεκτρονικό τρόπο

- ύπαρξη Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Πάταξης της Διαφθοράς, η οποία θα συνεργάζεται με την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας
- απλοποίηση των διαδικασιών για την προσέλκυση νέων επενδύσεων
- σταθεροποίηση και απλοποίηση του φορολογικού συστήματος
- άμεση αποπληρωμή ή συμψηφισμός όλων των πληρωμών που οφείλει το Δημόσιο τις επιχειρήσεις
- ενίσχυση του δυναμικού και του εποπτικού ρόλου της Τράπεζας της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Υπάρχουν αρκετοί οι οποίοι διατείνονται ότι τα μέτρα αυστηρής λιτότητας που επιβάλλονται από την Τρόικα προκαλούν αρνητικές συνέπειες στον κοινωνικό και οικονομικό ιστό της Ελλάδας. Υπάρχουν, επίσης, αρκετές φωνές οι οποίες υποστηρίζουν ότι το ελληνικό χρέος δεν είναι βιώσιμο.

Η Ελλάδα, προκειμένου να αποπληρώσει το χρέος της, οφείλει να βελτιώσει τα οικονομικά της, πετυχαίνοντας παράλληλα πρωτογενές πλεόνασμα. Παράλληλα, η ελληνική οικονομία οφείλει να γίνει πιο ανταγωνιστική και να επιλύσει μακροχρόνια προβλήματα. Μερικά από τα προβλήματα που πρέπει η χώρα μας να αντιμετωπίσει είναι το κόστος του δημόσιου τομέα, η γραφειοκρατία, το υψηλό κόστος στο σύστημα Υγείας, η σπατάλη σε δημόσιες υπηρεσίες και η μεγάλη φοροδιαφυγή.

Προκειμένου να αποδώσουν καρπούς όλες οι περικοπές σε μισθούς, συντάξεις και επιδόματα και οι αυξήσεις στη φορολογία, στα μέτρα αυτά, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και περισσότερες ριζικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να καταστήσουν το δημόσιο τομέα πιο αποδοτικό και την ελληνική οικονομία πιο ανταγωνιστική. Ωστόσο, εκτός από τις περικοπές, θα πρέπει να ληφθούν επιπλέον μέτρα, τα οποία μακροχρόνια θα ενδυναμώσουν την ελληνική οικονομία και θα αυξήσουν τα εισοδήματα των Ελλήνων πολιτών⁵⁹.

⁵⁹ Meghir, C., Vayanos, D. & Vettas, N. (2010), "The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity", [Online] <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Reform.pdf> (Πρόσβαση στις: 15/10/2012).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μπουγιούκος, Γ. & Φασούλης, Β. (2012), *Έκθεση: Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012*, Ελληνική Εθνική Επιτροπή Unicef.

Ιακωβίδης, C. (2009), “Τι είναι Πτώχευση και ποιες οι Επιπτώσεις της”, Διαθέσιμο στο: http://www.crigroup.com.cy/index_gr.htm

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, (2012), *Ετήσια Έκθεση 2012: Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Αθήνα.

Καμπόλης, Χ. & Τραυλός, Ν. (2009), “Τα αίτια της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης”, Διαθέσιμο στο: <http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf>

Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, (2010), *Οικονομικές Εξελίξεις*, Τεύχος 12, Μάιος, Διαθέσιμο στο: [http://www.kepe.gr/pdf/Outlook%20Old/teuxos_12\(gr\).pdf](http://www.kepe.gr/pdf/Outlook%20Old/teuxos_12(gr).pdf)

Κολώνας, Χ. (2012), “Μελέτη ΙΟΒΕ. Δέκα προτάσεις για έξοδο από την κρίση”, Διαθέσιμο στο: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63652109>

Λιάγγου, Χ. (2012), “Έξι προτάσεις από το ΙΟΒΕ για τη νέα κυβέρνηση”, Διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles_economy_100035_18/05/2012_482555

Μανιφάβα, Δ. (2012), “Το κράτος εμποδίζει το άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών”, Διαθέσιμο στο:

Μιχαλόπουλος, Γ. Ν. (2007), *Πτωχευτική νομοθεσία: Εθνική πτώχευση - κοινοτικές πτωχεύσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη.

Νίκας, Σ. (2012), “Στο 25,1% το ποσοστό ανεργίας”, Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles kathremote 1 11/10/2012 465616>

Νικολακόπουλος, Κ. (2011), *Το διεθνές νομισματικό ταμείο, εμπειρίες*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πρόγραμμα Τραπεζική Χρηματοοικονομική, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), *Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*, Αθήνα.

Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), *Μελέτη: Η μορφολογία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση: οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, Βασικά Συμπεράσματα της Μελέτης*, Αθήνα.

Πανηγυράκης, Γ. (2001), *Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

Ράπανος, Β. Θ. (2011), *Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Ράπανος, Β. Θ. (2009), *Μέγεθος και Εύρος Δραστηριοτήτων του Δημόσιου Τομέα*, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

Σαμπανιώτης, Θ. (2010), “Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια της χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα”, *Eurobank Research, Οικονομία & Αγορές*, Τόμος V, Τεύχος 3, Eurobank EFG.

Τράπεζα της Ελλάδος, (Ιούλιος 2010), *Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα*, Διαθέσιμο στο: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/fstability201007.pdf>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

European Commission, (2007), “Economic forecast, Autumn 2007”, [Online] http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication9979_en.pdf

Fink, S. (1986), *Crisis management: planning for the inevitable*, American Management Association, New York.

González - Herrero, A. & Pratt, C. B. (1996), “An integrated symmetrical model for crisis-communication management”, *Journal of Public Relations Research*, 8(2), pp. 79-105.

Meghir, C., Vayanos, D. & Vettas, N. (2010), “The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity”, [Online] <http://greekeconomistsforreform.com/wp-content/uploads/Reform.pdf>

OECD, (2009), “Economic Survey of Greece, 2009”, [Online] <http://www.oecd.org/greece/43284926.pdf>

Siomkos, G. & Maditinos, Z. (2002), “Service Harm Crisis: The case of the Express Samina Shipwreck”, *Disaster Recovery Journal*, 15(1), pp.20-24.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles economyagor 1 19/10/2008 289026>

<http://news.kathimerini.gr/4dcgi/ w articles economyagor 1 19/10/2008 288993>

http://www.entthesis.net/index.php?option=com_content&view=article&id=259:enthes5147&catid=4:internationaleconomy&Itemid=3

<http://www.imf.org/external/about.htm>

<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>

<http://www.imf.org/external/about/econsurv.htm>

<http://www.imf.org/external/about/econsurv.htm#regional>

<http://www.imf.org/external/about/lending.htm>

<http://www.imf.org/external/about/techasst.htm>

<http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/globstabg.pdf>

<http://www.imf.org/external/lang/Greek/np/exr/facts/pdf/conditiog.pdf>

<http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4743031>

http://www.capitalinvest.gr/info.php?category_id=39&product_id=302

www.eurocapital.gr

<http://www.ineobservatory.gr/analyseis-kai-stoicheia/parsousiash-kai-analysh-statistikon-stoixeiwn/ti-prepei-na-gnwrizete-gia-th-ftwcheia-sthn-ellada/to-pososto-ftwcheias-paramenei-stathera-ypshlo-sthn-ellada-tis-teleytaies-dyo-dekaeties/>

http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=8129

<http://www.bbc.co.uk/news/uk-15570588>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας Παραρτήματος 1: Επιλεγμένες Οικονομίες: Πραγματικό ΑΕΠ, Δείκτης Καταναλωτών, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Ανεργία (Ετήσια Ποσοστά)

	Real GDP			Consumer Prices ¹			Current Account Balance ²			Unemployment ³		
	Projections			Projections			Projections			Projections		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Europe	2.0	0.1	0.8	3.3	2.8	2.1	0.4	0.8	1.0
Advanced Europe	1.4	-0.3	0.4	2.9	2.3	1.7	1.1	1.5	1.7	9.4	10.2	10.4
Euro Area ^{4,5}	1.4	-0.4	0.2	2.7	2.3	1.6	0.0	1.1	1.3	10.2	11.2	11.5
Germany	3.1	0.9	0.8	2.5	2.2	1.9	5.7	5.4	4.7	6.0	5.2	5.3
France	1.7	0.1	0.4	2.1	1.9	1.0	-1.9	-1.7	-1.7	9.6	10.1	10.5
Italy	0.4	-2.3	-0.7	2.9	3.0	1.8	-3.3	-1.5	-1.4	8.4	10.6	11.1
Spain	0.4	-1.5	-1.3	3.1	2.4	2.4	-3.5	-2.0	-0.1	21.7	24.9	25.1
Netherlands	1.1	-0.5	0.4	2.5	2.2	1.8	8.5	8.2	8.2	4.4	5.2	5.7
Belgium	1.8	0.0	0.8	3.5	2.8	1.9	-1.0	-0.1	0.3	7.2	7.4	7.9
Austria	2.7	0.9	1.1	3.6	2.3	1.9	1.9	1.9	1.6	4.2	4.3	4.5
Greece	-6.9	-6.0	-4.0	3.3	0.9	-1.1	-9.8	-5.8	-2.9	17.3	23.8	25.4
Portugal	-1.7	-3.0	-1.0	3.6	2.8	0.7	-6.4	-2.9	-1.7	12.7	15.5	16.0
Finland	2.7	0.2	1.3	3.3	2.9	2.3	-1.2	-1.6	-1.7	7.8	7.6	7.8
Ireland	1.4	0.4	1.4	1.2	1.4	1.0	1.1	1.8	2.7	14.4	14.8	14.4
Slovak Republic	3.3	2.6	2.8	4.1	3.6	2.3	0.1	0.8	0.3	13.5	13.7	13.5
Slovenia	0.6	-2.2	-0.4	1.8	2.2	1.5	0.0	1.1	1.0	8.2	8.8	9.0
Luxembourg	1.6	0.2	0.7	3.7	2.5	2.3	7.1	7.3	7.1	5.7	6.2	6.1
Estonia	7.6	2.4	3.5	5.1	4.4	3.2	2.1	0.7	-0.1	12.5	10.1	9.1
Cyprus	0.5	-2.3	-1.0	3.5	3.1	2.2	-10.4	-3.5	-2.0	7.8	11.7	12.5
Malta	2.1	1.2	2.0	2.5	3.5	2.2	-1.3	-1.5	-1.6	6.5	6.0	5.8
United Kingdom ²	0.8	-0.4	1.1	4.5	2.7	1.9	-1.9	-3.3	-2.7	8.0	8.1	8.1
Sweden	4.0	1.2	2.2	3.0	1.4	2.0	6.9	7.2	7.8	7.5	7.5	7.7
Switzerland	1.9	0.8	1.4	0.2	-0.5	0.5	10.5	10.1	10.0	2.8	3.4	3.6
Czech Republic	1.7	-1.0	0.8	1.9	3.4	2.1	-3.0	-2.4	-2.2	6.7	7.0	8.0
Norway	1.5	3.1	2.3	1.3	1.0	2.2	14.5	15.2	15.6	3.3	3.1	3.1
Denmark	0.8	0.5	1.2	2.8	2.6	2.0	6.7	5.0	4.6	6.1	5.6	5.3
Iceland	3.1	2.9	2.6	4.0	5.6	4.4	-6.2	-2.7	-2.1	7.4	6.1	5.7
San Marino	-2.6	-2.6	0.5	2.0	3.0	2.1	5.5	6.6	6.1
Emerging Europe ⁶	5.3	2.0	2.6	5.3	5.6	4.4	-6.1	-5.8	-4.9
Turkey	6.5	3.0	3.5	6.5	8.7	6.5	-10.0	-7.5	-7.1	9.8	9.4	9.9
Poland	4.3	2.4	2.1	4.3	3.9	2.7	-4.3	-3.7	-3.8	9.6	10.0	10.2
Romania	2.5	0.9	2.5	5.8	2.9	3.2	-4.4	-3.7	-3.8	7.4	7.2	7.0
Hungary	1.7	-1.0	0.8	3.9	5.6	3.5	1.4	2.6	2.7	11.0	10.9	10.5
Bulgaria	1.7	1.0	1.5	3.4	1.9	2.3	0.9	-0.3	-1.5	11.3	11.5	11.0
Serbia	1.6	-0.5	2.0	11.1	5.9	7.5	-9.5	-11.5	-12.6	24.4	25.6	25.6
Croatia	0.0	-1.1	1.0	2.3	3.0	3.0	-1.0	-1.2	-1.3	13.7	14.2	13.3
Lithuania	5.9	2.7	3.0	4.1	3.2	2.4	-1.5	-1.1	-1.4	15.4	13.5	12.5
Latvia	5.5	4.5	3.5	4.2	2.4	2.2	-1.2	-1.6	-2.8	16.2	15.3	13.9

¹Movements in consumer prices are shown as annual averages. December–December changes can be found in Tables A6 and A7 in the Statistical Appendix.

²Percent of GDP.

³Percent. National definitions of unemployment may differ.

⁴Current account position corrected for reporting discrepancies in intra-area transactions.

⁵Based on Eurostat's harmonized index of consumer prices.

⁶Also includes Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, FYR Macedonia, and Montenegro.

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 2012

Πίνακας Παραρτήματος 2: Σύνθεση και εξέλιξη δημόσιου χρέους (σε εκατ. ευρώ)

	2007	2008	2009	2010	2011*	2012**
Χρέος σε ευρώ	238.042	260.439	297.264	334.273	364.420	381.220
Χρέος σε νομίσματα εκτός ζώνης ευρώ	1.916	1.632	1.260	6.013	8.800	10.200
A. Χρέος κεντρικής διοίκησης	239.958	262.071	298.524	340.286	373.220	391.420
(ως % του ΑΕΠ)	105,7%	110,6%	127,0%	147,8%	169,4%	181,8%
B. Χρέος ΝΠΔΔ, κέρματα κ.λπ. μείον επενδύσεις σε τίτλους ΕΔ	22.321	25.147	24.814	13.475	10.180	8.936
Γ. Χρέος κεντρικής κυβέρνησης κατά ESA (A+B)	262.279	287.218	323.338	353.761	383.400	400.356
(ως % του ΑΕΠ)	115,5%	121,2%	137,6%	153,7%	174,0%	185,9%
Δ. Χρέος ΟΤΑ, ΟΚΑ μείον ενδοκυβερνητικό χρέος	-22.915	-24.900	-24.632	-25.173	-26.880	-28.436
ΣΤ. Χρέος γενικής κυβέρνησης (Γ+Δ)	239.364	262.318	298.706	328.588	356.520	371.920
(ως % του ΑΕΠ)	105,4%	110,7%	127,1%	142,8%	161,8%	172,7%
ΑΕΠ	227.074	236.917	235.017	230.173	220.319	215.310

* Εκτιμήσεις

** Προβλέψεις

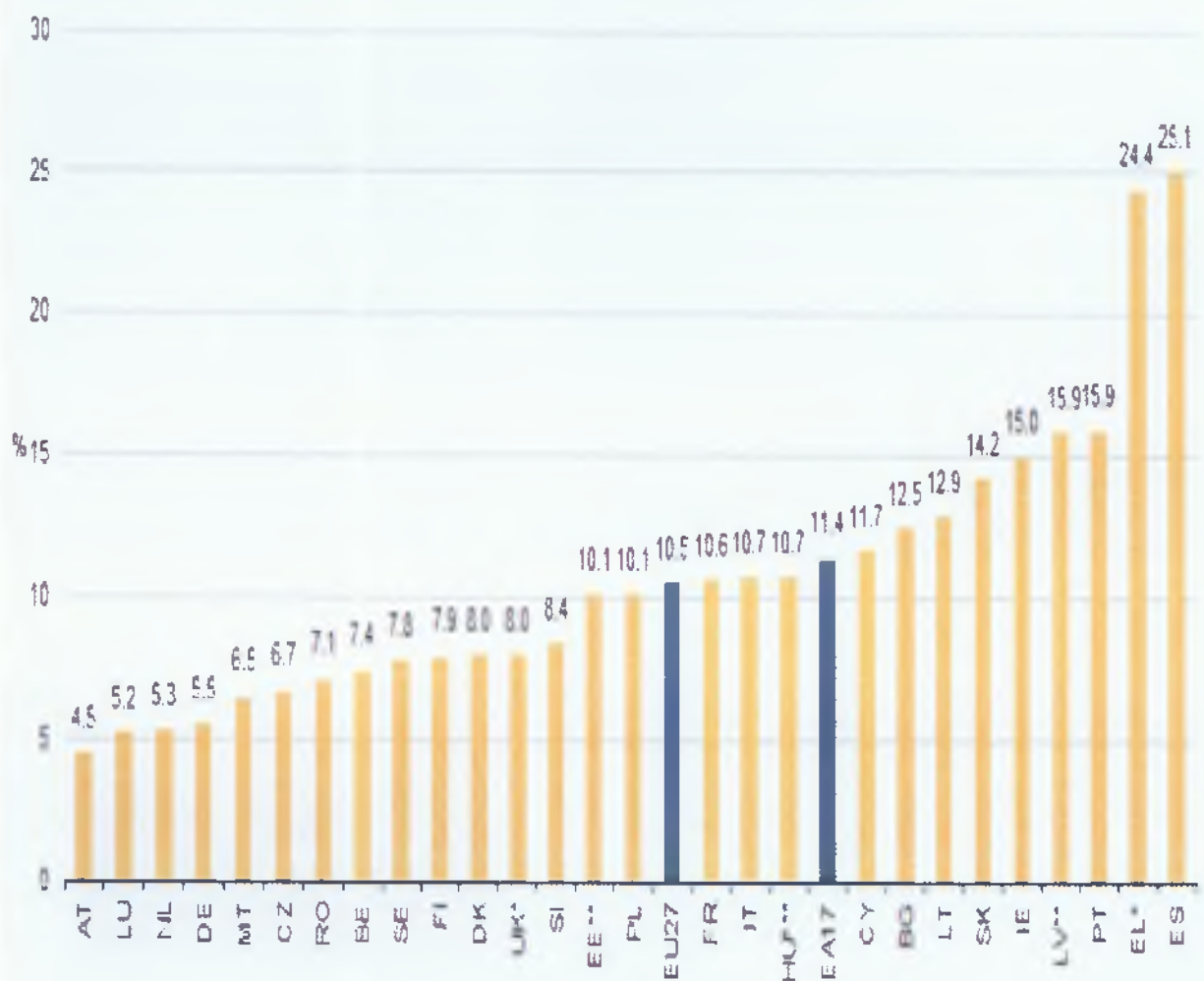
Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού, 2012 (Ίδια Επεξεργασία)

**Πίνακας Παραρτήματος 3: Δείκτης Οικονομικής Δυσπραγίας για την Ελλάδα
και Συνιστώσες του**

Έτος Τρίμηνα	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	ΡΥΘΜΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	ΕΠΙΤΟΚΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΥΣΠΡΑΓΙΑΣ
1998 A	11,9	4,43	16,81	3,4	38,0
B	10,9	5,26	13,15	3,4	33,5
Γ	10,8	5,10	13,51	3,4	33,6
Δ	11,4	4,26	12,19	3,4	32,5
1999 A	12,2	3,60	10,80	3,4	31,7
B	11,9	2,43	10,03	3,4	29,2
Γ	11,7	2,03	10,06	3,4	28,6
Δ	12,7	2,50	10,36	3,4	31,0
2000 A	12,3	2,86	8,92	4,5	28,2
B	11,3	2,66	8,53	4,5	25,8
Γ	10,9	2,93	7,93	4,5	24,9
Δ	11,0	4,03	6,16	4,5	24,3
2001 A	11,2	3,30	4,75	3,3	23,8
B	10,4	3,66	4,50	2,6	23,3
Γ	10,2	3,76	4,50	4,8	20,8
Δ	11,3	2,73	3,50	6,1	19,3
2002 A	11,4	3,93	3,25	2,9	23,7
B	9,9	3,50	3,25	4,3	19,3
Γ	9,8	3,43	3,25	3,8	19,5
Δ	10,2	3,56	3,00	2,7	21,1
2003 A	10,4	3,83	2,75	6,6	17,6
B	9,3	3,66	2,25	5,9	15,9
Γ	9,3	3,40	2,00	5,3	15,8
Δ	9,9	3,20	2,00	6	16,1

2004	A	11,3	2,70	2,00	3,9	20,1
	B	10,2	2,86	2,00	4,8	17,4
	Γ	10,1	2,80	2,00	4,4	17,5
	Δ	10,4	3,13	2,00	4,4	18,3
2005	A	10,4	3,33	2,00	2	21,0
	B	9,6	3,30	2,00	1,6	20,1
	Γ	9,7	3,83	2,00	2,6	19,7
	Δ	9,7	3,63	2,00	3	19,1
2006	A	9,7	3,23	2,25	4,8	17,2
	B	8,8	3,20	2,5	5,9	14,7
	Γ	8,3	3,40	3,00	5,5	15,1
	Δ	8,8	2,86	3,00	4,4	16,4
2007	A	9,1	2,66	3,5	5,4	16,2
	B	8,1	2,56	3,75	4,2	15,9
	Γ	7,9	2,63	3,75	3,9	15,9
	Δ	8,1	3,63	3,75	3,6	17,5
2008	A	8,3	4,23	3,75	1,6	20,4
	B	7,2	4,73	3,75	1,5	19,3
	Γ	7,2	4,73	4,25	1	20,2
	Δ	7,9	2,93	3,25	0,1	19,6
2009	A	9,3	1,56	2,00	-1,1	20,5
	B	8,9	0,66	1,25	-2,7	19,7
	Γ	9,3	0,70	1,00	-3,5	21,0
	Δ	10,3	1,93	1,00	-2,1	22,6
2010	A	11,7	3,03	1,00	-2,8	26,7
	B	11,8	5,13	1,00	-3,1	29,3
	Γ	12,4	5,53	1,00	-4,1	31,7
	Δ	14,2	5,10	1,00	-7,4	37,7
2011	A	15,9	4,70	1,00	-5,5	38,2
	B	16,3	3,50	1,25	-7	39,5
	Γ	17,7	2,40	1,5	-5	39,0
	Δ	20,7	2,8	1,00	-7,5	46,5
2012	A	22,6	2,0	1,00	-6,5	47,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΕΚΤ, Eurostat – Επεξεργασία στοιχείων ΙΝ.ΕΜ.Υ.ΕΣΣΕ

* June 2012 ** Q2 2012 *** July 2012

Πηγή: European Commission, Eurostat

Εικόνα Παραρτήματος 1: Ποσοστά ανεργίας προσαρμοσμένα με την εποχικότητα, Αύγουστος 2012

Εικόνα Παραρτήματος 2: Ποσοστά ανεργίας για την περίοδο 2000-2011

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	8.7	8.5	8.9	9.0	9.1	9.0	8.2	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7
Euro area	8.5	8.1	8.4	8.8	9.0	9.1	8.5	7.6	7.6	9.6	10.1	10.2
Belgium	6.9	6.6	7.5	8.2	8.4	8.5	8.3	7.5	7.0	7.9	8.3	7.2
Bulgaria	16.4	19.5	18.2	13.7	12.1	10.1	9.0	6.9	5.6	6.8	10.2	11.2
Czech Republic	8.7	8.0	7.3	7.8	8.3	7.9	7.2	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7
Denmark	4.3	4.5	4.6	5.4	5.5	4.8	3.9	3.8	3.3	6.0	7.4	7.6
Germany	7.5	7.6	8.4	9.3	9.8	11.2	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9
Estonia	13.6	12.6	10.3	10.0	9.7	7.9	5.9	4.7	5.5	13.8	16.9	12.5
Ireland	4.2	3.9	4.5	4.6	4.5	4.4	4.5	4.6	6.3	11.9	13.7	14.4
Greece	11.2	10.7	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7
Spain	11.1	10.3	11.1	11.1	10.6	9.2	8.5	8.3	11.3	18.0	20.1	21.7
France	9.0	8.3	8.6	9.0	9.3	9.3	9.2	8.4	7.8	9.5	9.7	9.7
Italy	10.1	9.1	8.6	8.4	8.0	7.7	6.8	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4
Cyprus	4.9	3.8	3.6	4.1	4.7	5.3	4.6	4.0	3.6	5.3	6.5	7.8
Latvia	13.7	12.9	12.2	10.5	10.4	8.9	6.8	6.0	7.5	17.1	18.7	15.4
Lithuania	16.4	16.5	13.5	12.5	11.4	8.3	5.6	4.3	5.8	13.7	17.8	15.4
Luxembourg	2.2	1.9	2.6	3.8	5.0	4.6	4.6	4.2	4.9	5.1	4.5	4.8
Hungary	6.4	5.7	5.8	5.9	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10.0	11.2	10.9
Malta	6.7	7.6	7.5	7.6	7.4	7.2	7.1	6.4	5.9	7.0	6.8	6.5
Netherlands	3.1	2.5	3.1	4.2	5.1	5.3	4.4	3.6	3.1	3.7	4.5	4.4
Austria	3.6	3.6	4.2	4.3	4.9	5.2	4.8	4.4	3.8	4.8	4.4	4.2
Poland	16.1	18.3	20.0	19.7	19.0	17.8	13.9	9.6	7.1	8.2	9.6	9.7
Portugal	4.0	4.1	5.1	6.4	6.7	7.7	7.8	8.1	7.7	9.6	11.0	12.9
Romania	7.3	6.8	8.6	7.0	8.1	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4
Slovenia	6.7	6.2	6.3	6.7	6.3	6.5	6.0	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2
Slovakia	18.8	19.3	18.7	17.6	18.2	16.3	13.4	11.1	9.5	12.0	14.4	13.5
Finland	9.8	9.1	9.1	9.0	8.8	8.4	7.7	6.9	6.4	8.2	8.4	7.8
Sweden (1)	5.6	5.8	6.0	6.6	7.4	7.7	7.1	6.1	6.2	8.3	8.4	7.5
United Kingdom	5.4	5.0	5.1	5.0	4.7	4.8	5.4	5.3	5.6	7.6	7.8	8.0
Croatia	-	-	14.8	14.2	13.7	12.7	11.2	9.6	8.4	9.1	11.8	13.2
Turkey	-	-	-	-	-	9.2	8.7	8.8	9.7	12.5	10.7	-
Norway	3.2	3.4	3.7	4.2	4.3	4.5	3.4	2.5	2.5	3.1	3.5	3.3
Japan	4.7	5.0	5.4	5.3	4.7	4.4	4.1	3.9	4.0	5.1	5.1	4.6
United States	4.0	4.6	5.8	6.0	5.5	5.1	4.6	4.6	5.8	9.3	9.6	8.9

(1) Break in series, 2001.

Πηγή: European Commission, Eurostat